

**Интервју: Смиљана Чавалуга,
директор Сектора Инвестиција**

**Ексклузивно за EMC:
Владимир Пиштало, добитник НИН-ове награде**

ПОСЛОВНА ПОЛИТИКА

ОДРЖАНА ДЕВЕТА РЕДОВНА СЕДНИЦА УПРАВНОГ ОДБОРА ЈП EMC

У прошлој години остварена финансијска добит у пословању

Девета редовна седница Управног одбора ЈП EMC, одржана је 26. фебруара у Пословној згради ЈП EMC. Сам почетак протекао је у примопредаји

До увећања прихода, дошло је и због решеног неспоразума са ЈП ЕПС из претходних година, на основу потписана три уговора о репрограму на основу којих је, ЈП

кредитних обавеза према ЕБРД, ЕИБ и Светској банци, а такође и према HILFA кредиту из претходних година, а који се однос на улагање у 400-киловолтну преносну мрежу.

Када се посматра сам приход, ЈП EMC је у прошлој години остварио укупан приход од 13 милијарди 241 милион 793 хиљаде динара. Поштујући препоруке Владе Републике Србије, ЈП EMC стриктно водио рачуна о одређеним категоријама трошкова (дневнице, путни трошкови, коришћење моторних возила, одржавању, сопственим трошковима, итд). Посматрајући кумулативно укупне расходе у 2008. години ЈП EMC остварени су у износу од 13 милијарди 137 милиона динара, а од тога пословни расходи су 10 милијарди 792 милиона 435 хиљада динара, дакле, били су у границама планираних. Управни одбор је једногласно прихватио Извештај, уз констатацију да ће, без обзира на светску кризу, односа динара према евр и евентуалне слабије платежне моћи грађана, и у овој години ЈП EMC наставити са позитивним пословањем.

Проф. др Никола Рајаковић, државни секретар за енергетику, који је такође присуствовао Седници, позитивно је оценио и рад, и укупно пословање ЈП EMC, уз констатацију да се тај позитиван

Учесници девете редовне седнице Управног одбора

дужности председника Управног одбора **Александра Милићевића** (отишао на другу дужност) и **Видоја Јевремовића**, новог председника УО ЈП EMC. Обојица су истакла да ће и на даље подржавати позитивно пословање ЈП EMC и пружати неопходну помоћ компанији у реализацији њених пословних задатака.

Јован Ећимовић, директор Сектора ЕФП детаљно је информисао Управни одбор о успешном пословању ЈП EMC у прошлој години, која је из сада већ познатих разлога била изузетно тешка. И поред тога премашен је план пренетих количина електричне енергије било је планирано 42.780 GWh, а план је пребачен, тако да је укупно пренето 43.863 GWh, а у једно је смањена и планирана стопа губитака у преносу.

EMC остварио такозване латентне приходе, затим цена од преко граничних алокација, редовнијег фактурисања од стране крајних корисника (потрошача), промена обрачуна амортизације. На позитивно пословање утицала је и промена вредности целокупне имовине ЈП EMC, као и регулисање дела

Промене у Надзорном одбору EMC-а

Влада Републике Србије донела је решење о разрешењу председника др Петра Вукелје и чланова Надзорног одбора ЈП Електромрежа Србије Радмиле Вукадиновић и Неде Мијатовић Бојановић.

Именовани су за председника **Дејан Филиповић**, дипломирани машински инжењер, царински инспектор у Управи царина у Министарству финансија, а за чланове **Миломир Шљивић**, економиста из Краљева, и **Владица Живковић**, менаџер у Туристичкој организацији у Белој Паланци.

П. Б.

ОДРЖАНА ДЕСЕТА РЕДОВНА СЕДНИЦА НАДЗОРНОГ ОДБОРА ЈП EMC

ЈП EMC

Усвојен извештај о пословању EMC-а за 2008.

тренд настави и у овој години, без обзира на све могуће изазове. Поменуо је и промену макро-енергетског сегмента у Србији, који је измењен (јужни крак гасовода, ветрогенератори, соларна енергија), а по том, и ресорно Министарство, и ЈП EMC морају „тесно“ међусобно сарађивати, по свим неопходним питањима, од значајних инвестиција, па све до заједничког лакшег „подношења“ светске кризе.

Поводом крађе на ТС Нови Сад 3 Управни одбор је усвојио одлуку о наплати штете од стране ФТО у износу од 80 посто од укупног износа штете – објективна одговорност- (финансијски аспект наплате), а да се настави са реализацијом подигнутих пријава против непознатих починиоца пред надлежним државним органима. О тој тачки дневног реда дискутовали су: **Видоје Јевремовић**, председник УО ЈП EMC и већина чланова Управног одбора, затим **др Милош Миланковић**, генерални директор, **др Петар Вукелеа**, председник Надзорног одбора, **Зоран Гавански**, помоћник генералног директора за правне и послове људских ресурса, **Жељко Радас** и **Бранко Симанић** из Сектора ОТП.

На крају седнице донета је и одлука о додели (хуманитарна одлука) новчаних средства за лечење оболелог дечака, сина нашег колеге из Обреновца у износу 185 хиљада динара; претходно је Синдикат помогао са 80 хиљада динара из средстава Фонда солидарности, како је рекао **Милован Андрић**, председник СЕМС, док је известилац била **Оливера Савић** из Сектора за правне послове.

Информацију о корекцији пописа, која је и усвојена, поднели су **мр Раде Богдановић** и **Славко Бошковић**.

Мирослав Вукас

Десета редовна седница Надзорног одбора ЈП EMC

Десета редовна седница Надзорног одбора ЈП EMC одржана је 26. фебруара, а председавао је **др Петра Вукелеа**. Разматрано је неколико тачака дневног реда, од којих је најзначајнија била усвајање Извештаја о пословању ЈП EMC за 2008. годину.

Јован Ећимовић, директор Сектора ЕФП, детаљно је информисао Одбор, о постигнутим позитивним резултатима Предузећа у прошлој години, која је била изузетно тешка са више аспеката (глобална криза, гасна криза, неповољан курс динара у односу на евро, повећана укупна вредност имовине након процене овлашћеног проценитеља,...). Без обзира на све, пренета је већа количи-

на електричне енергије од планиране, а стопа губитака смањена у односу на планирану. Дефинисани су односи са ЈП ЕПС, потписана су три уговора о репрограму дуга те компаније по којима су остварени „латентни приходи“. Укупна инвестициона улагања, била су највећа у историји постојања компаније. Приходи и трошкови су били у оквирима планираних, а остварена је и значајна добит Предузећа, које је било ликвидно читаве прошле године. Надзорни одбор са задовољством прихватио Извештај и похвално се изразио о укупном пословању ЈП EMC, те га проследио Управном одбору на усвајање.

Конструктиван дијалог, вођен је и око тачке која се односила на сагласност на споразум о накнади штете за крађу са ТС Нови Сад 3 у марту прошле године (отворен магацински простор). Став је Надзорног одбора да се материјал допуни у правној форми (кривична пријава против Н.Н лица, извештајем докле се дошло са истрагом), а да потом Управни одбор донесе одлуку о прихватању одговорности 80: 20 посто ФТО односно ЈП EMC. **мр Раде Богдановић** и **Славко Бошковић**, информисали су о корекцијама недавно завршеног природног пописа. Седници је присуствовао и **Видоје Јевремовић**, нови председник Управног одбора ЈП EMC.

Марковић нови генерални директор ЕПС-а

Влада Србије именовала је **Драгомира Марковића**, досадашњег директора Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције, новим генералним директором Електропривреде Србије. Марковић је пре био заменик директора ЈП ТЕНТ, а био је задужен и за тендере за изградњу Колубаре Б и ТЕНТ Б 3.

М. В.

ПОГОН ПРЕНОСА БОР - ОПРАВКА
ДАЛЕКОВОДА БОР -
ПЕТРОВАЦ НА МЛАВИ

Мењају се три стуба

СТРАНА 6

У EMC-овом ЦЕНТРУ
ЗА ОБУКУ ЗАПОСЛЕНИХ

Трећи стручни скуп EMC-ових диспетчера

СТРАНА 7

ИТАЛИЈАНСКИ МИНИСТАР
КЛАУДИО СКАЈОЛА

Протокол о енергетици са Италијом

СТРАНА 10

МОБИНГ - психички терор на раду (II)

СТРАНЕ 11-18

МЕЂУНАРОДНА ПАНОРАМА

Енел купио 25 одсто акција Ендесе

СТРАНЕ 19-20

ГОРАН МИШИЋ РЕПРЕЗЕНТАТИВАЦ У ТРИАТЛОНУ

У Аустрији представља Србију, али и EMC

СТРАНА 21

У ПОГОНУ ПРЕНОСА КРУШЕВАЦ

Седница Извршног одбора Синдиката EMC

СТРАНЕ 22-23

КЊИЖАРСКИ ИЗЛОГ

Систем аутоматске регулације са тиристорским претварачима

СТРАНА 24

АНТОЛОГИЈА НОВИЈЕ СРПСКЕ ПРИПОВЕТКЕ

Левнаић међу тридесет одабраних

СТРАНА 25

У ФРАНЦУСКОЈ ОБЈАВЉЕНА АНТОЛОГИЈА БАЛКАНСКОГ СТРИПА

Опачић представљен у Паризу

СТРАНА 25

ИНТЕРВЈУ: ВЛАДИМИР ПИШТАЛО, ДОБИТНИК НИН-ове НАГРАДЕ

Српски "пулицер"

СТРАНЕ 26-27

издаје ЈП EMC
Београд, Кнеза Милоша 11

www.ems.co.yu

генерални директор:
др Милош Миланковић

главни и одговорни уредник:
Предраг Батинић

уређивачки одбор:
Драган Балкоски, председник
мр Радмило Иванковић
Радомир Рибић
Милдан Вујичић
Предраг Батинић

редакција:
Мирослав Вукас
Милдан Вујичић
Александар Опачић

телефон:
(011) 3243 081

припрема и штампа:
ПЛАНЕТА ПРИНТ

predrag.batinic@ems.co.yu

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

658 (497.11) (085.3)

EMC: Електромрежа Србије: лист
Електромреже Србије / главни уредник Предраг
Батинић. – Год. 1, бр. 1 (септембар 2005) -
. - Београд (Кнеза Милоша 11): ЈП EMC
2005 – (Београд: МСТ „Гајић“). - 30 ст
Месечно. - Наставак публикације
Електроисток

ISSN 1452 - 3817 = EMC.
Електромрежа Србије

COBISS.SR - ID 128361740

СМИЉАНА ЧАВАЉУГА, ДИРЕКТОР EMC-ОВОГ СЕКТОРА ИНВЕСТИЦИЈЕ

Убрзати процесе јавних набавки

То може да се постигне координираним напором свих учесника у тим пословима. – Промене у курсу евра у односу на период кад је прављена одређена тендерска документација представља озбиљну потешкоћу

Смиљана Чавалуга, директор EMC-овог Сектора Инвестиције, сматра да су глобални економски проблеми који се одражавају и у српској привреди, и EMC-ови проблеми, међутим, и изазов.

Имамо простора да радимо. Отварају се чак и нове могућности у финансирању; неки нови кредити за које нисмо имали разрађену економску конструкцију. То може значајно да утиче као фактор ублажавања кризе пошто наши инвестициони пројекти ангажују више пословних партнера с најразноврснијом структуром запослених – од пројектаната до извођача грађевинских и електромонтажних радова. На тај начин одговарамо стручњацима који тврде да је улагање у велике системе за Србију најбољи пут за излазак из кризе.

Поменули сте нове могућности финансирања наших инвестиционих активности. Реч је о новим и активирању делова постојећих кредита и донација.

Они си још у „драфту“, још нисмо добили сагласност EMC-овог економског Сектора, а то је веома важно – морам да нагласим. Али, говоримо о пакету Ц из кредита Европске инвестиционе банке (ЕИБ) вредном 24,5 милиона евра, средствима банке KfW у износу 26 милиона евра (од чега је 17,5 милиона зајам, а 8,5 милиона гранд), и о средствима IPA фонда вредним 21 милион евра. Једино ограничење у реализацији тих средстава је број људи; наших запослених који ће морати да изнесу највећи терет.

Можемо ли да анализирамо намену тих средстава?

Средства из IPA фонда намењена су реконструкцији трафостаница Врање 4, Лесковац 2 и њиховом проширењу на 400-киловолтни напонски ниво. Средства KfW намењена су за набавку шест

енергетских трансформатора снага 300 MVA, потом за изградњу више од 220 километара 400 и 110-киловолтних далеководова. Ц пакет из ЕИБ кредита, за који је рок примене крај 2012. године, намењен је за шест трафостаница: реконструкцији 220-киловолтне ТС Крушевац, Врању 4 с припадајућим 400 и 110-киловолтним далеководима, изградњи ТС Бистрица (220/110 kV), реконструкцији Београда 3, Србобрана и проширењу Смедерева 3 на 400-киловолтни ниво са енергетским трансформатором и припадајућим далеководима. Приметићете да се неки објекти појављују у различитим инвестиционим аранжманима што је, претпостављам, последица чињенице да својевремено нисмо знали која ћемо средства добити. Учешће EMC-а у свим тим пројектима је веома значајно јер инвестирамо и средства из сопствених извора.

Рекло би се да ће нова систематизација да буде веома корисна Сектору Инвестиција.

Можемо да очекујемо нову организацију Сектора Инвестиције која ће изаћи у сусрет новим потребама. Запошљавања неће да буде што значи да ћемо морати на најбољи начин да искористимо постојеће потенцијале.

Знамо који су EMC-ови инвестициони приоритети, али шта ви у Инвестицијама сматрате најкомплекснијим пословима?

Без сумње најзначајнији посао је градња ТС Београд 20. То је велики изазов. Интензивно преговарамо са Сименсом, а онедавно и са Европском банком за обнову и развој (ЕБРД), која је финансирала тај Уговор. Открили смо да постоје значајна ограничења у важењу кредита са ЕБРД. Уговор истиче 31. децембра 2009. године а максималан рок продужења је шест месеци. Боравак званичних представника ЕБРД у Београду искористили смо да утврдимо кораке ка сигурној реализацији тог

пројекта. Баш због тога и због нараслих трошкова финансирања ЕБРД кредита, из тих разговора појавио се предлог да се затвори тај аранжман, а да се отвори потпуно нова кредитна линија под истоветним или повољнијим условима.

Турбуленције на финансијском и економском плану уопште доносе и неке нове проблеме. Шта највише утиче на Сектор Инвестиције?

Основни „проблем“ је стриктно придржавање Закона па јавне набавке трају сразмерно дуго. То утиче на испуњавање инвестиционих планова па и на планове искључења. Стратешки смо се определили да се што јасније дефинишу пројектни задаци и да се постигне још тешња сарадња свих сектора у што бољем дефинисању тендерске документације како бисмо добили неоспоран квалитет и најприхватљивију цену.

Нагласићу значајну потешкоћу: курс евра није исти као кад је прављена тендерска документација. То захтева наше, EMC-ове, додатне напоре. Нама у Инвестицијама, у том погледу, изузетно је драгоцен одлична сарадња Комисије за јавне набавке.

Предраг Батинић

Мењају се три стуба

На 110-киловолтном далеководном правцу Бор – Петровац на Млави 122 АБ, услед леда и јаког ветра, у фебруару су оштећена три далеководна стуба. Стубови су на Црном врху, на неприступачном терену између „Француских барака“ и „Крста“, - рекао је директор Погона преноса Бор **Зоран Марјановић**. Снабдевање електричном енергијом било је прекинуто, али су у Погону Бор пронашли прелазно решење: - Екипа за одржавање далековода изашла је на терен и предложила да се додатно анкерису и тиме ојачају исправни стубови 220 и 223 и поскидају струјни мостови на њима. Одлучено је тако како би се 35-киловолтни напон пустио далеководом 122 А. Пошто је реч о дуплом далеководу искористили смо ту могућност да се конзум снабде енергентом. Осим стубова 221 и 222, оштећен је – уврнут, и стуб 228, али ће моћи да се користи до санације.

Комисија је обишла трасу и предложила начин санације оштећења. Мењају се стубови 221, 222 и 228. Остаће темељи и први наставак челичне конструкције, а промениће се горњи наставци, проводници и заштитно уже и већ се навелико ради.

- Због очајних временских услова на Црном Врху није се радило 6, 8. и 10. марта, мада су извођачи били на терену, тако да радови нешто касне, али очекујемо да до средине марта буду завршени. Та три нова стуба већ су подигнута, подигнута су заштитна ужад и проводници, и управо траје визирање. На проводнику је замењен оштећени део у дужини 6 пута 100 метара. Замењени су део заштитног ужета у дужини 70 метара и оштећена овесна опрема. Управо док разговарамо на Црном врху је густа магла и само од тога зависи кад ће посао да буде окончан, - каже **Мирослав Петровић**, руководилац Службе одржавања у Погону преноса Бор.

П. Батинић

НАСТАВЉЕНА РЕКОНСТРУКЦИЈА ТС НОВИ САД 3

Радови на РП 110 и 220 киловолти

Настављени су реконструкција Трансформаторске станице Нови Сад 3. Прошле године средствима ЕИБ реконструисани су 400 (сва трафо поља) и 110-киловолтни делови постројења, дакле, трафо поља број 10 и 11. Из истих извора финансирања, тренутно се ради на реконструкцији РП 110-киловолти и РП 220-киловолти, а планирана је и реконструкција командне зграде на поменутом постројењу.

За електромотажне радове задужени су Конзорцијум Јужна Бачка и ЕЛНОС Бања Лука, док су грађевински радови поверени предузећу БЕСТ Изградња. Пројекат је урадио ПД Елек-

троисток Пројектни биро. Ових дана требало би да се, после комисијског прегледа, пусти 110-киловолтно спојно поље. Уграђена су два растављача произвођача АРЕВА, као и нова савремена високонапонска опрема. Осим тога, завршени су и радови на регулацији оба система сабирница на 110-киловолтном делу. Надзор је поверен запосленима из Сектора за Инвестиције, све потребне дозволе и административно-техничку документацију урадило је Одељење за ТС у Сектору за Инвестиције. У том значајном пројекту ангажовани су запослени из Сектора Техника и Служби за заштиту Погона преноса Нови Сад.

У EMC-овом ЦЕНТРУ ЗА ОБУКУ ЗАПОСЛЕНИХ

Трећи стручни скуп EMC-ових диспечера

EMC-ови диспечери трећу годину заредом организовали су у фебруару обуку у Центру за обуку запослених ЈП EMC у вили Караџић у Аранђеловцу. На окупу су били диспечери Националног диспечерског центра и регионалних диспечерских центара.

Четири дводневна састанка, организована у четири седмице, послужила су да се обради више стручних тема, за састанак с руководством Дирекције за управљање, да се размене искуства и да се диспечери међусобно боље

упознају. Све је то основ за бољу сарадњу у оперативном раду.

Овај пут обрађене теме биле су Нацрт Упутства за успостављање система после потпуног или делимичног распада ЕЕС, Почетак примене новог Упутства ТУ – ЕХ – 03, Унапређење графичких приказа на динамичким синоптичким плочама у РДЦ применом “бојења водова” и Селектовање звучних аларма на SCADA систему РДЦ И НДЦ.

П. Б.

Јавно предузеће Електромрежа Србије у од 2005. до данас интензивно развија систем за пренос електричне енергије, реконструише га и ревитализује.

Од јула 2005. до краја 2008. године реализовано је више значајних пројеката. Изграђене су две нове 400-киловолтне трафостанице – ТС 400/110 kV Сомбор 3 и ТС 400/110 kV Јагодина 4.

Трансформаторска станица Сремска Митровица 2 проширена је и подигнута је на виши напонски ниво, са 220 на 400 килвоолти. Изграђен је и нов 400-киловолтни далековод који је ту трафостаницу повезао са ТС Угљевик (БиХ). Трафостанице у Сомбору и Суботици повезане су новоизграђеним 400-киловолтним далеководом. Тренутно се реконструишу ТС Београд 8, ТС Нови Сад 3 и ТС Ниш 2, а у пуном су за-

ИЗУЗЕТНА ИНВЕСТИЦИОНА АКТИВНОСТ

У пренос 458 милиона евра до 2013.

маху и радови на новом 400-киловолтном далеководу од ТС Ниш 2 до македонске границе.

На неколико енергетских високонапонских постројења извршена је замена 400-киловолтних прекидача. Уграђено је више десетина километара оптичких каблова (OPGW), у сарадњи са инвеститором ЈП ЕПС. Уведен је и EMC-Scada (Скада) систем за оперативније и брже управљање системом. Средства за поменуте пројекте обезбеђена су из кредита ЕБРД, ЕИБ, из сопствених извора ЈП EMC, донација. ЕАР је у потпуности је финансирала ЈП EMC у остваривању

функције оператора преносне система и тржишта електричне енергије у Србији, пошто је потпуно поштована директива ЕУ, а самим тим почео и процес либерализације тржишта електричне енергије у Србији, као и његова интеграција у регионално и паневропско тржиште електричне енергије. У наредном периоду, тачније до краја 2013. године, планирано је улагање више од 458 милиона евра, према предурачунским вредностима, у далеководе и трафостанице на сва три преносна нивоа (400, 220 и 110 kV), технички систем управљања и телекомуникације.

Приоритет је изградња нове 400 kV ТС Београд 20 чија ће укупна инсталисана снага бити 2 x 300-мегаволатпера. Веома значајне су и градња новог 400-киловолтног далековода од ТС Крагујевац 2 до ТС Краљево 3, који ће омогућити повећање поузданости чворишта ТС Бајина Башта – ТС Ниш 2, као и новог интерконективног далековода на 400 килвоолти између Србије и Руминије (после 2013. године). Дакле, предвиђена је интензивна изградња преносне мреже на 400-киловолтном преносном односу, а све то због ефикаснијег и сигурнијег снабдевања потрошача електричном енергијом и транзита електричне енергије, како би EMC и будуће задржао лидерску позицију међу енергетским компанијама у овом делу Европе.

Електронско управљање електронском грађом

Примена до краја ове године. - Сугестије за допуну Листе праћења регистратуорског материјала доставити у Сектор ОТП

Још један састанак, о управљању архивском документацијом, односно примени Листе категорија регистратуорског материјала са роковима чувања у ЈП EMC, одржан је 5. марта. Састанку, који су организовали **Милун Ранитовић** и **Бранко Симанић**, из Сектора ОТП, присуствовао је већи број запослених из Предузећа, који се директно баве кретањем улаза, излаза и архивирања разнородне документације (писма, решења, уговори, техничка документација, итд).

Све уочене примедбе и сугестије са предлозима, запослени тре-

бају у писаној форми доставити Сектору ОТП, како би листа добила коначан облик за званичну примену. Када се, на писарницу предаје званичан документ, мора да садржи класификациони број, и да се доставља у најмање два оригинална документа. Један од оригинала остаје за Архиву.

У другом делу састанка организована је презентација, у којој је представљен нови софтвер, под називом Електронско управљање документима. Презентацију је обавила фирма ТЕТРАДА из Београда, подизвођач компаније Комтек (COMTECH) д.о.о. из Словеније.

Том приликом, представљени су DMS - систем подршке, КРИР, Workflow, те електронско архивирање и заштита докумената са могућношћу обраде истих у „циркуларном“ процесу. Осим тога, представљен је нови програм; електронске писарнице, управљање улазним документима и њиховом архивирању. ЈП EMC планирао је финансијска средства за увођење новог програма. Она компанија, која „добије“ на тендеру, биће у обавези да оспособи, односно обучи запослене, који ће директно пратити ову област. Очекује се, да поменути нови програм званичну примену у ЈП EMC-у нађе до краја ове године.

М. Вукас

ПРЕДСТАВЉЕН НОВИ СОФТВЕР ЗА ЈАВНЕ НАБАВКЕ У ЈП EMC

Нови софтвер убрзава процес реализације јавних набавки

ЈП EMC прва компанија у Србији која је увела нови програм, која је иначе законска обавеза

У петак 27. фебруара у Пословној згради ЈП EMC, одржана је Промоција новог Софтвер програма базе Јавних набавки (Хард копи) интерних наруџбеница за велике и мале јавне набавке.

Програм су осмислили инжењери у Центру за пословну информатику, предвођени **Браниславом Бибићем**, директором тог Центра и **Гораном Јакшићем**, помоћником директора Сектора за инвестиције ЈП EMC.

Сам програм, осмишљен је тако, да се убрза процес евиденције, реализације набавки, као и то да

се формира јединствена база јавних набавки у ЈП EMC. Увођење новог софтверског програма законска је обавеза, коју захтева Закон о јавним набавкама, усвојен од стране Владе Републике Србије. Јавно предузеће Електромрежа Србије, прва је компанија у Србији, у којој је нови Софтвер почео да се примењује од 01.марта. На промоцији је истакнуто, да је ЈП EMC прошле године од свих великих предузећа у Републици успешно реализовао највећи број јавних набавки.

Нови софтвер има интерни ка-

рактер, дакле „ не излази из ЈП EMC- остаје у Предузећу“, а читав процес контролише Комисија за јавне набавке ЈП EMC. На презентацији су присуствовали запослени из свих организационих делова ЈП EMC, који су директно задужени за реализацију процеса јавних набавки. **Слађана Миљачић**, из Службе за набавке, детаљно је објаснила теоријску, а и практичну примену новог софтверског начина обраде процеса јавних набавки, док ће запослени у неколико наредних дана добити детаљна упутства, као и нови Правилник, а који се тиче новог софтверског програма.

М. Вукас

СЛУЖБА ЗА ИМОВИНУ СЕКТОРА ЗА ОТП

Евиденција основних средстава и крупног ивентара

Почеле припреме за увођење система за обележавање и евиденцију основних средстава и крупног ивентара у ЈП EMC

Како је и раније најављивано из Службе за имовину EMC-овог Сектора за ОТП да ће се у наредном периоду решити проблем обележавања, евиденције и самог ивентарисања имовине и њеног „кретања“ по организационим деловима, приступило се припремама за успешно решење овог проблема.

Припреме су почеле у фази планирања и израде Плана пословања за 2009. годину. План је усвојен и одобрена су средства за набавку система у висини од два милиона и 700 хиљада динара. Сходно плану пословања покренута је и јавна набавка тако да се већ средином априла очекује и избор понуђача те опреме за баркодно обележавање и евиденцију. Упоредо с тим радњама, одвијају се и пратеће припреме које се односе на израду Правилника и осталих упутстава, која су неопходна за рад тог система.

Формиран је и стручни тим који ће у наредних неколико дана дефинисати техничке услове које си-

стем мора задовољити. Ти технички услови ће бити и саставни део услова јавне набавке. Приликом формирања стручног тима пошло се од тога да дефинисање услова ураде лица која веома добро познају проблематику пописа и еви-

денције имовине. Стручни тим је одржао свој први састанак 18. фебруара. На састанку су договорени даљи кораци у дефинисању техничких услова за систем.

Тим сачињавају мр Раде Богдановић, председник комисије, и чланови Славко Бошковић, Бранислав Бибић, Боривоје Ђирковић, Оља Ђелић и Небојша Луцић.

П. Б.

НАЈБОЉИМ СТУДЕНТИМА НОВЧАНЕ НАГРАДЕ

По 100 хиљада динара за мастерс студије

Управни одбор ЈП Електромрежа Србије донео је одлуку о додели новчане награде за финансирање мастерс студија најбољим студената електротехничких факултета у Србији (пета година), а поводом обележавања 50 година развоја преноса електричне енергије у Србији.

Сходно одлуци а према Статуту ЈП EMC, др Милош Миланковић, генерални директор ЈП EMC, донео је решења по којима се са 100 хиљада динара стипендирају **Миљана Зиндовић**, најбољи студент четврте године Електротехничког факултета у Београда (просек 9,44), **Биљан Крсман** са Факултета техничких наука у Новом Саду, најбољи студент четврте године године с просеком 10, **Милан Томовић**, такође најбољи студент четврте године Факултета техничких наука у Косовској Митровици и **Срђан Несторовић** са Електронског факултета у Нишу.

Одобрена новчана средства биће им уплаћена у наредном периоду на текуће рачуне код надлежних банака.

М. В.

ОДЛУКОМ ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРА EMC-а

Пројектни тим за процене ризика

Др Милош Миланковић, генерални директор ЈП EMC, донео је одлуку о образовању Пројектног тима за спровођење поступка процене ризика у Предузећу.

У Пројектном тиму су **Недељко Огризовић**, руководилац тима, **Смиљана Чавалуга**, **Љиљана Николић**, **Предраг Антић**, **Митар Срђеновић** и **Жика Јовановић**.

Пројектни тим, који је одговоран генералном директору EMC-а, спроводи поступак набавке услуге процене ризика од овлашћене установе (екстерног процењивача), бира најповољнијег понуђача и извештава о спроведеном поступку, доставља генералном директору предлог о избору најповољнијег понуђача, координира и прати рад

изабраног екстерног процењивача и организационе целине у којој се спроводи поступак процене ризика, прати динамику остваривања задатака утврђених Планом о спровођењу поступка процене ризика и периодично извештава генералног директора Предузећа о реализацији Пројекта.

Одлуком генералног директора дефинисано је и ко учествује у поступку процене ризика, које су обавезе директора организационог дела и лица задужених за безбедност и здравље на раду. Лица задужена за посматрани технолошки процес обавезна су да тачно опишу послове Пројектном тиму по свим фазама и о опасностима и штетностима за запослене. И запослени су обавезни да Пројектном тиму пруже

све неопходне информације о опасностима и штетностима радних места на која су распоређени.

Руководилац Пројектног тима о процени ризика радних места доставља информације Одбору за безбедност и здравље на раду, с тим да чланови тог Одбора морају да извештавају одбор Синдиката EMC.

Пројектни тим информисаће помоћника генералног директора за правне и послове људских ресурса, а директорима организационих делова достављају информације о процени ризика за тај организациони део.

Лист EMC и EMC-ов сајт редовно ће обавештавати о раду Пројектног тима.

П. Б.

ИТАЛИЈАНСКИ МИНИСТАР КЛАУДИО СКАЈОЛА У ПОСЕТИ СРБИЈИ

Протокол о енергетици са Италијом

Клаудио Скајола, министар за економски развој Италије, био је у дводневној посети Србији и разговарао с **Мирком Цветковићем**, председником Владе Србије, **Млађаном Динкићем**, министром економије и регионалног развоја, Петром Шкундрићем, министром рударства и енергетике, и водећим представницима српске привреде и представницима италијанских компанија у Србији.

Том приликом потписан је протокол о сарадњи у области енергетике, чиме је уобличена сарадња две државе у области обновљивих извора енергије, хидроенергетике, сарадње оператора преносног система. Такође је и дефинисана сарадња у реализацији Паневропског нафтовода (ПЕОП).

По обиму размене Италија је трећи трговински партнер Србије. Размена је две милијарде и 100 милиона евра. Италија је водећи страни инвеститор у Србији јер у инвествиционим пословима учествује више од 200 компанија које упошљавају више од 30 хиљада запослених.

Министарство рударства и енергетике Србије и Министарство за економски развој Италије потписали су данас (9. март 2009. године) у Београду Протокол о сарадњи у енергетици.

Протокол су потписали српски министар рударства и енергетике Петар Шкундрић и италијански министар за економски развој Клаудио Скајола.

- Протокол је оквир за стратешку сарадњу Италије и Србије, као и енергетских компанија. Уверен сам да је ово и најбољи начин да одговоримо на светску еко-

номску кризу. Србија ће бити једно од највећих градилишта у овом делу Европе ако све буде ишло како треба, - казао је Шкундрић.

Италијански министар за економски развој Клаудио Скајола казао је да данас потписани Протокол о сарадњи у области енергетике само потврђује досадашњу сарадњу Србије и Италије.

Скајола је нагласио да ће на основу протокола моћи да се оствари и енергетско повезивање Црне Горе и Италије, али "уколико те конекције не буде неће се моћи говорити ни о сарадњи Србије и Италије".

Протокол о сарадњи члан 1. који се односи на EMC

III - „Сарадња између оператора преноса система електричне енергије Србије, EMC, и Италије, TERNA S.p.A”

Сарадња између EMC и TERNA S.p.A моћи ће да обухвати:

- заједничко дефинисање и реализацију програма инвестиција на инфраструктурама преноса за развој и обнову преносне мреже Србије;

Инвестициони програм биће посебно усмерен на реализацију електричних линија интерконекција са суседним земљама које стране сматрају приоритетним, као и на радове на појачавању и обнављању унутрашње преносне мреже Србије. У том смислу, Стране поклањају посебну пажњу реализацији следеће инфраструктуре, које се односе на радове на територији Србије:

- електрична интерконекција од 400 kV, планирана између Србије и Румуније;

- електрична интерконекција од 400 kV, планирана између Србије и Македоније;

- једна нова електрична интерконекција од 400 kV између Србије и Црне Горе.

Инвестирање у нове линије интерконекције имаће за крајњи циљ обезбеђивање реализације и појачање нових енергетских коридора за размену између Србије и Италије, и узимајући у обзир повезивање које је у развојној фази, између Италије и Црне Горе, као и повезивање тржишта електричне енергије. Инвестиције у систем преносне мреже представљаће подстицај лоцирању и изградњи нових постројења за производњу електричне енергије у Србији, која ће омогућити сигурност снабдевања и могућност извоза према Италији;

- Дефинисање и имплементацију нацрта једног индустријског споразума између Страна, који ће моћи да идентификује неопходна средства за реализацију инвестиција на преносној мрежи.

Стране се слажу да ће имплементације индустријске сарадње између EMC и TERNA S.p.A. промовисати велики напредак у квалитету индустријских релација између Италије и Србије у кључном сектору енергетских инфраструктура.

П. Б.

ЗАКОНИ, ПРОПИСИ, ОДЛУКЕ, АКТА, УРЕДБЕ, НОРМЕ...

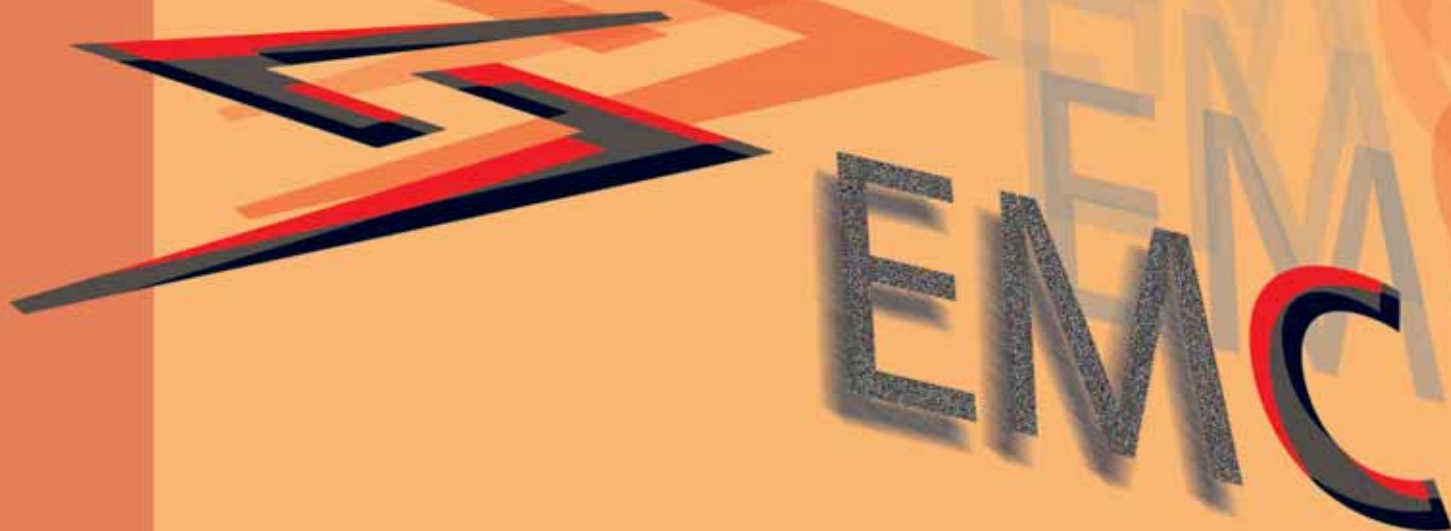
ЗА ВАШУ ДОКУМЕНТАЦИЈУ

ДР РАЈКО КОСАНОВИЋ

МОБИНГ

ПСИХИЧКИ ТЕРОР НА РАДУ

Посредством Синдиката ЕМС, а љубазношћу аутора др Рајка Косановића и издавача “Радничке штампе”, представљамо књигу која се бави темом мобинга. Управо се јавно расправља о Закону о тим проблемима.

МОБИНГ – ПСИХИЧКИ ТЕРОР НА РАДУ (II)

7. БОРБА ПРОТИВ МОБИНГА

Основ борбе против мобинга чини: 1) постојање законске регулативе, 2) спровођење превентивних мера и 3) информисање и едукација јавности.

7.1. Законска заштита жртви мобинга

7.1.1. Законска заштити у свету

Када је реч о законској заштити жртава мобинга у свету, нашу пажњу ћемо усмерити на европске земље.

У погледу законске заштите жртава мобинга, европске земље можемо поделити на три групе, и то на:

- 1) земље у којима постоји законска заштита жртава мобинга;
- 2) земље у којима не постоји законска заштита жртава мобинга, али у којима постоје покушаји заштите радника на други начин (компанијска регулатива и слично);
- 3) земље у којима не постоји никаква законска заштита жртви мобинга.

У прву групу земаља, тј. земаља у којима постоји законска заштита жртава мобинга, можемо сврстати следеће земље: Шведску, Холандију, Француску, Белгију, Данску, Финску, Норвешку и Швајцарску.

Шведска је 1993. године донела Закон о мобингу, којим је, поред осталог, предвиђена обавеза послодавца да предузме превентивне мере за онемогућавање појаве мобинга, да се против ове појаве боре уколико до ње дође, као и њихова одговорност уколико не заштите радника.

У Шведској термин мобинг среће се седамдесетих година двадесетог века, и у почетку њиме је означавано само психичко насиље усмерено према деци школског узраста. Међутим, захваљујући Хајнцу Лејману, овим се термином од 1984. године описује и непријатељско понашање на радном месту. Хајнц Лејман је, поред осталог, идентификовао четрдесет и пет могућих мобинг активности.

Холандија следи пример шведског законодавства и 1994. године доноси Закон о раду, којим се послодавци обавезују да запослене заштите од сексуалног злостављања, психичке агресије и насиља на радном месту. Као непожељно понашање сматра се: сексуално узнемиравање, мобинг, расизам, агресија клијената, пацијената и јавности према запосленим.

Француска 2002. године, захваљујући великој мери Мари – Франс Иригојен, доноси Закон социјалне модернизације. Овај закон, поред осталог, садржи и до сада најпотпунију дефиницију мобинга, која гласи: « Мобинг је психичко малтретирање које се понавља путем акција којима је циљ или последица деградација радникових услова за рад, које могу да проузрокују напад и да нанесу штету људским правима и људском достојанству, угрозити физичко или ментално здравље или компромитовати жртвину професионалну будућност».

За разлику од Лејмана, који је сматрао да је мобинг присутан када психичко малтретирање постоји као поновљено понашање најмање шест месеци, по схватању Мари-Франс Иригојен, личност индивидуе може да разори и само једно мобинг понашање, када је морална агресија јаког интензитета.

Белгија обезбеђује законску заштиту жртава мобинга 2002. године, изменама и допунама Закона о заштити права радника из 1996. године.

Изменама и допунама овог закона, послодавци су у обавези да првенствено делују и смање ризик од насиља на радном месту, мерама као што су: стварање оптималне радне средине, помоћ жртви мобинга, ангажовање саветника за мобинг, идентификовање кривца, информисање и едукација запослених и друге мере.

Данска 2002. године доноси закон, који је резултат дугогодишњих преговора између владе и синдиката.

Финска такође 2002. године доноси закон под називом Радна сигурност и здравље.

Норвешка је 1994. године донела сличан закон као и Финска.

Швајцарска 1995. године посебном федералном наредбом забрањује све облике квантитативног и квалитативног исцрпљивог, претераног рада, претеране одговорности, психичких притисака и претеране монотоније рада. За штету изазвану мобингом одговоран је послодавац, а такође и запослени који малтретирају колеге подложни су казнама (од вербалне прозивке до отказа).

Другу групу чине земље у којима не постоји законска заштита жртава мобинга, али у којима постоји свест о томе да треба да се обезбеди заштита запослених на радном месту, те је та заштита обезбеђена.

У ову групу земаља можемо сврстати: Ирску, Велику Британију, Италију, Немачку и друге земље.

У **Ирској** постоји специјална јединица чији је задатак да истражује и спречава мобинг (HSA – Health and Safety Authority).

У **Великој Британији** на основу одредби неких закона (на пример Protection from harassment), жртве мобинга могу да траже кривичну одговорност за мобере.

У **Италији**, а такође и у **Немачкој**, применом одредби других законских прописа, жртве мобинга могу да остваре право на накнаду штете због малтретирања на радном месту.

Најбројнија је трећа група земаља, у које на жалост спада и Србија, у којима не постоји законска заштита жртава мобинга. Појам мобинга у овим земљама је готово и непознат, те се о проблему мобинга готово и не говори. Истина, у овим земљама постоје појединци и ретка удружења који указују на проблем мобинга. Запослени, због страха од губитка радног места или погоршања положаја, ретко говоре о проблему насиља на радном месту, а неретко одбијају и да учествују у анкети о мобингу, без обзира што је она најчешће анонимна.

7.1.2. Законска заштити у Србији

Позитивно законодавство Србије не пружа могућност за заштиту радника од мобинга. До тога закључка долазимо анализом: Устава Републике Србије, Закона о раду, Закона о безбедности и здрављу на раду, Кривичног законика Републике Србије и других закона.

Устав Републике Србије¹⁵, садржи одредбе које на посредан начин дотичу проблематику мобинга. Неке од тих одредби су следеће:

¹⁵ «Службени гласник РС» бр. 83/06 и 98/06.

“Члан 1.

Република Србија је држава српског народа и свих грађана који у њој живе, заснована на владавини права и социјалној правди, начелима грађанске демократије, људским и мањинским правима и слободама и припадности европским принципима и вредностима.

Члан 3.

Владавина права је основна препорука Устава и почива на неопуштивим људским правима.

Владавина права се осмислила слободним и неосредним изборима, уставним јемствима људских и мањинских права, поделом власти, независном судском влашћу и поштовањем власти Устава и закону.

Члан 14.

Република Србија штити права националних мањина.

Држава јемчи посебну заштиту националним мањинама ради осмисливања поштивања равноправности и очувања њиховој идентитету.

Члан 15.

Држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности.

Члан 16.

Спољна политика Републике Србије почива на оштрим принципима и правилима међународног права.

Оштрихварајућа правила међународног права и потврђени међународни уговори саставни су део правног поретка Републике Србије и неосредно се примењују. Потврђени међународни уговори морају бити у складу с Уставом.

Члан 21.

Пред Уставом и законом сви су једнаки.

Свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације.

Забрањена је свака дискриминација, неосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичкој или друшћој уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичкој или физичкој инвалидности.

Не смеју се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради остваривања јуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.

Члан 22.

Свако има право на судску заштиту ако му је повредено или ускраћено неко људско или мањинско право зајемчено уставом, као и право на уклањање последица које су повредом настале.

Грађани имају право да се обраће међународним институцијама ради заштите својих слобода и права зајемчених Уставом.

Члан 23.

Људско достојанство је непокосовено и сви су дужни да га поштују и штите.

Свако има право на слободан развој личности, ако тиме не крши права других зајемчена Уставом.

Члан 43.

Јемчи се слобода мисли, савести, уверења и вероисповести, право да се остане при свом уверењу или вероисповести или да се они промене према својственом избору.

Нико није дужан да се изјашњава о својим верским и другим уверењима.

Свако је слободан да испољава своју веру или убеђење вероисповедања, обављањем верских обреда, похађањем верске службе или наставе, појединачно или у заједници с другим, као и да приватно или јавно изнесе своја верска уверења.

Слобода испољавања вере или уверења може се ограничити законом, само ако је то неопходно у демократском друштву, ради заштите живота и здравља људи, морала демократског друшћва, слобода и права грађана зајемчених Уставом, јавне безбедности и јавног реда или ради сиречавања изазивања или подстицања верске, националне или расне мржње.

Родитељи и законски ствараоци имају право да својој деци обезбеде верско и морално образовање у складу са својим уверењима.

Члан 60.

Јемчи се право на рад, у складу са законом.

Свако има право на слободан избор рада.

Свима су, под једнаким условима, доступна сва радна места.

Свако има право на поштовање достојанства своје личности на раду, безбедне и здраве услове рада, потребну заштиту на раду, ограничено радно време, дневни и недељни одмор, плаћени годишњи одмор, правичну накнаду за рад и на правну заштиту за случај престанка радног односа. Нико се тих права не може одрећи.

Женама, омладини и инвалидима омогућају се посебна заштита на раду и посебни услови рада, у складу са законом.”

Закон о раду¹⁶, такође не садржи одредбе о мобингу. Чланови 18. до 23. односе се на забрану дискриминације.

Закон забрањује непосредну и посредну дискриминацију лица која траже посао и запослених, а која се заснива на личним својствима као што су пол, језик, раса, старост, инвалидност, здравствено стање, национална припадност, вероисповест, сексуално опредељење, политичко и друго уверење и сл.

Овај закон разликује непосредну и посредну дискриминацију. Непосредна дискриминација постоји ако се прописима, односно актима послодавца и његовим поступањем лице које тражи запослење или које је запослено, по било ком од напред побројаних основа, ставља у неповољнији положај у односу на друга лица у истој или сличној ситуацији. Посредна дискриминација постоји ако су прописани критеријуми или пракса наизглед неутрални, али у стварности стављају у неповољнији положај појединца који тражи посао односно запосленог, а по основу појединих личних својстава.

Закон о раду омогућава тзв. позитивну дискриминацију у одређеним случајевима посебне заштите и помоћи одређеним категоријама запослених, као што су инвалиди, жене за време породилског одсуства и одсуства ради неге детета, као и у случајевима у којима су одређена лична својства битан услов обављања конкретног посла.

Поред забране дискриминације, закон уводи и забрану (дискриминаторног) узнемиравања и сексуалног узнемиравања и утврђује шта се под тим појмовима подразумева.

Чланови од 18. до 23. Закона о раду, гласе:

“Члан 18.

Забрањена је неосредна и посредна дискриминација лица која траже запослење, као и запослених, с обзиром на пол, рођење, језик, расу, боју коже, старост, шрудноћу, здравствено

¹⁶ «Службени гласник РС» 25/05 и 61/05)

сћање, односно инвалидност, националну припадност, вероисповест, брачни статус, породичне обавезе, сексуално опредељење, политичко или друго уверење, социјално порекло, имовинско сћање, чланство у политичким организацијама, синдикатима или неко друго лично својство.

Члан 19.

Нейосредна дискриминација, у смислу овог закона, јесте свако постојање узроковано неким од основа из члана 18. овог закона којим се лице које тражи запошљавање, као и запошљени, савлађа у нейовољнији положај у односу на друга лица у истој или сличној ситуацији.

Посредна дискриминација, у смислу овог закона, постоји када одређена наизглед неутрална одредба, критеријум или пракса савлађа или би савлађа у нейовољнији положај у односу на друга лица – лице које тражи запошљавање, као и запошљени, због одређеног својства, статуса, опредељења или уверења из члана 18. овог закона.

Члан 20.

Дискриминација из члана 18. овог закона забрањена је у односу на:

- 1) услове за запошљавање и избор кандидата за обављање одређеног посла;
- 2) услове рада и сва права из радног односа;
- 3) образовање, особљавање и усавршавање;
- 4) најредовање на послу;
- 5) отказ уговора о раду.

Одредбе уговора о раду којима се утврђује дискриминација по неком од основа из члана 18. овог закона, ништаве су.

Члан 21.

Забрањено је узнемиравање и сексуално узнемиравање.

Узнемиравање, у смислу овог закона, јесте свако нежељено понашање узроковано неким од основа из члана 18. овог закона које има за циљ или предсавлађа повреду достојанства лица које тражи запошљавање, као и запошљеног, а које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење.

Сексуално узнемиравање, у смислу овог закона, јесте свако вербално, невербално или физичко понашање које има за циљ или предсавлађа повреду достојанства лица које тражи запошљавање, као и запошљеног у сфери њеног живота, а које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење.

Члан 22.

Не сме се дискриминацијом прављење разлике, искључење или давање првенства у односу на одређени постојање када је природа посла таква или се постојање обавља у таквим условима да карактеристике повезане са неким од основа из члана 18. овог закона предсавлађају стварни и одлучујући услов обављања посла, и да је сврха која се тиме жели постићи оправдана.

Одредбе закона, општих аката и уговора о раду које се односе на посебну заштиту и помоћ одређеним категоријама запошљених, а посебно оне о заштити инвалидних лица, жена за време породилског одсуства и одсуства са рада ради неге деце, посебне неге деце, као и одредбе које се односе на посебна права родитеља, усвојитеља, стваритеља и хранитеља – не смеју се дискриминацијом.

Члан 23.

У случајевима дискриминације у смислу одредаба чл. 18 – 21. овог закона лице које тражи запошљавање, као и запошљени, може да покрене пред надлежним судом постојање за накнаду штете, у складу са законом.

Законом о безбедности и здрављу на раду¹⁷, како пише у члану 1, став 1: «уређује се спровођење и унапређење безбедности и здравља на раду лица која учествују у радним процесима, као и лица која се заштити у радној околини, ради спречавања повреда на раду, професионалних обољења и обољења у вези са радом.

Безбедност и здравље на раду, према члану 4. Закона, значајно (4), «јесте обезбеђивање таквих услова на раду којима се, у највећој могућој мери, смањују повреде на раду, професионална обољења и обољења у вези са радом и који претходно стварају претпоставку за њихово физичко, психичко и социјално благо сћање запошљених.»

Закон о безбедности и здрављу на раду, међутим, не бави се питањем психо-физичког обољења радника због малтретирања на радном месту. Технологија је означена као ризик за здравље радника, а не и човек који у функцији злостављача – мобера може да угрози психофизичко здравље запосленог.

***

Овај краћи увид у позитивно законодавство Србије потврђује нашу тврдњу да оно не пружа могућност за заштиту радника од мобинга.

Неопходно је донети посебан **Закон о спречавању мобинга**, у коме ће се, поред осталог, прецизно дефинисати појам мобинга, обавеза послодавца за доношење превентивних мера за заштиту од мобинга, као и одговорност и казне за злостављача, тј. мобера.

7.2. Спровођење превентивних мера

У борби против мобинга значајно место припада **превенцији мобинга**.

Од мера за превенцију мобинга посебно истичемо следеће:

- 1) информисање и едукација запослених о мобингу и његовим последицама;
- 2) постојање процеса сталне размене информација одозго према доле и обрнуто;
- 3) стручно оспособљавање и усавршавање свих запослених;
- 4) савладавање вештине добре пословне комуникације и технике од стране руководећег кадра, за решавање сукоба и за препознавање потенцијалног мобинг понашања;
- 5) оптимално одређивање радног амбијента и радног времена;
- 6) промовисање културе поштовања људског достојанства;
- 7) обесхрабривање сваког облика психичког насиља;
- 8) уграђивање у колективне уговоре одредби које се односе на мобинг и којима су предвиђене казне за спровођење мобинг активности.

Интерес је послодавца да примени мере превенције мобинга, како би створио добру радну атмосферу која је претпоставка за постизање планираних циљева. Сукоби који се јављају су неопходност, међутим не сме се дозволити да сукоби прерасту у конфликт, који ће за последицу имати мобинг понашање.

7.3. Информисање и едукација јавности

Информисање и едукација запослених једна је од мера за превенцију мобинга. Међутим, неопходно је информисање и едукација укупне јавности, што значи и оних који нису запошљени, али који ће то постати након завршетка школовања и наласка одговарајућег запошљања. Свакако да средства информисања, писана и електронска, у процесу информисања имају незаобилазну улогу, међутим тема мобинга могла би да буде и саставни део наставних програма.

¹⁷ «Службени гласник РС» број 101/05.

8. УЛОГА СИНДИКАТА У БОРБИ ПРОТИВ МОБИНГА

8.1. Области деловања, питања и проблеми којима се бави синдикат

Синдикат је самостална, демократска и независна организација запослених у коју се они добровољно удружују ради заступања, представљања, унапређења и заштите својих професионалних, радних, економских, социјалних, културних и других појединачних и колективних интереса.¹⁸

Заштита и унапређење колективних и појединачних права и интереса запослених, односно заштита права из рада и по основу рада, представља основну функцију синдиката, која је садржана у бићу сваког синдиката, који се оснива на изворним принципима синдикалног организовања и деловања.

Улога синдиката у заштити права запослених је вишеструка, а огледа се у заштити радних, економских, социјалних и професионалних интереса добровољно учлањених радника. Синдикати имају самосталност (у односу на послодавца, удружења послодавца, органе власти, те политичке партије и странке), при изражавању, заступању и заштити посебних и специфичних интереса чланства. То се пре свега односи на: закључивање и примену колективних уговора, упућивање предлога и иницијатива за доношење и измену прописа којима се уређује положај запослених у делатностима и гранама, заштиту права и интереса запослених у поступцима приватизације предузећа, статусне и организационе промене, решавање вишкова запослених, стечајни поступак, обезбеђивање и заштиту права из рада и по основу рада, пружање правне помоћи, организовање начина синдикалне борбе и друге активности у складу са статутима синдиката.

У остваривању своје улоге синдикати **користе све методе синдикалног деловања и борбе**, почев од сарадње, преговарања, притисака, критике и оспоравања до организовања протестних скупова и штрајкова.

Остваривање и заштита интереса се практично реализује кроз дефинисање **стратегије** деловања о најзначајнијим питањима од интереса за чланство; кроз покретање **иницијативе** за доношење и измене и допуне системских прописа и Општег колективног уговора; кроз унапређење система **колективног преговарања и закључивање уговора**; кроз изразу, праћење и примену заједничке основе за закључивање посебних колективних уговора за територију, грану и делатност; **учешћем у раду Социјално-економског савета** приликом разматрања и доношења аката и одлука који су од значаја за материјални и социјални положај чланова. Поред поменутих праваца деловања, синдикати се баве и праћењем низа других питања, као што су питања остваривања права запослених у пензијско-инвалидском осигурању, здравствено – социјалној заштити, запошљавању, те предлажу мере за унапређење заштите ових и других права.

Веома битан аспект деловања синдиката је пружање правне помоћи и бесплатне радно-правне заштите из рада и по основу рада члановима синдиката, те омогућава остваривање и заштиту права запосленог, који то право стиче путем појединачног учлањења у синдикат. Поменуте активности су усмерене на доследну примену Закона о раду, те на закључивање колективних уговора, а са основним циљем да се заустави дерогирање права запослених, да се омогући остваривање права из радног односа, да се ојача сарадња са службама инспекције рада, да се заштите синдикални активисти код послодавца, да се подстиче мирно решавање колективних спорова уз учешће социјалних партнера.

У Републици Србији правни основ за пружање радно-правне заштите запослених садржан је у:

- 1) ратификованим конвенцијама Међународне организације рада;
- 2) Европској социјалној повељи (коју Србија треба да ратификује);

3) Уставу Републике Србије;

4) Закону о раду;

5) посебним законима

- Закону о Социјално-економском савету;
- Закону о мирном решавању радних спорова;
- Закону о безбедности и здрављу на раду;
- Закону о штрајку;
- и другим законима;

6) Статуту и Програму синдикалне организације.

Од конвенција и препорука Међународне организације рада у којима је садржан правни основ за радно-правну заштиту запослених посебно треба поменути:

- Конвенцију бр. 87 о синдикалним слободама и заштити синдикалних права;
- Конвенцију бр. 98 о правима радника на организовање и колективно преговарање;
- Конвенцију бр. 135 о заштити и олакшицама које се пружају представницима радника у предузећу;
- Препоруку бр. 143 о радничким предствницима.

У Уставу Републике Србије већим бројем чланова дат је правни основ за радно-правну заштиту запослених.

Чланом 55. ставом 1. Устава јамчи се слобода политичког, синдикалног и сваког другог удруживања и право да се остане изван сваког удружења.

Чланом 60. јамчи се право на рад у складу са законом; право на слободан избор рада; право на поштовање достојанства своје личности на раду, безбедне и здраве услове рада, потребну заштиту на раду, ограничено радно време, дневни и недељни одмор, плаћени годишњи одмор, правичну накнаду за рад и на правну заштиту у случају престанка радног односа.

Чланом 67. Устава свакоме се, под условима одређеним законом, јамчи право на правну помоћ.

Чланом 82. став 3. Устава утицај тржишне привреде на социјални и економски положај запослених усклађује се кроз социјални дијалог између синдиката и послодавца.

У већем броју чланова Закона о раду садржан је правни основ за пружање радно-правне заштите. Тако, на пример, чланом 195. ставом 1. предвиђено је да против решења којим је повређено право запосленог или кад је запослени сазнао за повреду права, запослени, односно представник синдиката чији је запослени члан, ако га запослени овласти, може да покрене спор пред надлежним судом.

Статутом Савеза самосталних синдиката Србије, чланом 5. став 2. предвиђено је да у остваривању и заштити заједничких и општих интереса укупног чланства и свих самосталних синдиката Србије, Савез самосталних синдиката Србије:

- закључује Општи колективни уговор;
- обезбеђује пружање правне помоћи синдикалним организацијама и бесплатну радно-правну заштиту чланству у остваривању права и интереса из рада и по основу рада;
- учествује у раду Социјално-економског савета Републике;
- учествује у управљању и располагању средствима фондова социјалног осигурања.

Разликујемо већи број врста радно-правне заштите, и то: 1) радно-правну заштиту **у ширем смислу** (унапређење и заштита интереса из рада и по основу рада) и **у ужем смислу** (пружање конкретне радно-правне заштите); 2) радно-правну заштиту **на макро плану** (системско уређивање положаја и права радника) и **микро плану** (радно-правна заштита код послодавца); 3) **превентивну** (социјални дијалог) и **конкретну** радно-правну заштиту (у случају повреде права); 4) **колективну** (која се односи на превентивну или конкретну заштиту више чланова односно гру-

¹⁸ Закон о раду (Службени гласник РС» бр. 24/05 и 61/05), члан 6.

па) и **појединачну** (пружање непосредне радно-правне заштите члану); 5) **интерну** (код послодавца) и **екстерну** (пред државним органима) радно-правну заштиту.

8.2. Борба против мобинга кроз институте социјалног дијалога и колективног уговарања

8.2.1. Социјални дијалог

Под појмом «**социјални дијалог**» подразумевамо механизам и институционални оквир у коме представници Владе, односно надлежности органа аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе, репрезентативних синдиката и Уније послодавца, у циљу социјалне стабилности и друштвеног развоја, утврђују заједничке интересе.

Социјални дијалог је темељ **социјалног партнерства**, а **колективно преговарање** је најснажнији механизам тог партнерства.

Предмет социјалног дијалога су: укупна економска и социјална политика, нацрти закона и предлози других прописа од значаја за економски и социјални положај запослених, послодавца, развој и унапређивање колективног преговарања, политика запошљавања, политика зарада и цена, приватизација и друга питања од интереса за запослене, њихове синдикате и послодавце.

Социјални дијалог најчешће карактеришу спорост, сложеност и постојање бројних тешкоћа које га прате, међутим и поред тога он је неопходан и нема алтернативу. Социјална стабилност модерних друштва не може се замислити без постојања социјалног дијалога.

Важна претпоставка за социјални дијалог као демократску процедуру је постојање међусобног поверења социјалних партнера, а када има поверења постоји и шанса да се дође до компромиса као алтернативе евентуалном сукобу.

У бити социјалног дијалога треба да буде стратешка мотивација, а не такозвана тактичко-политичка, под којом се, поред осталог, подразумева: формалистички приступ социјалном дијалогу; политичка инструментализација социјалног дијалога (постизање тзв. «социјалног мира»), прихватање дијалога у изнудици (када «загусту») и друго.

У циљу успостављања и развоја социјалног дијалога основан је Социјално-економски савет.

Оснивање, регистрација, делокруг и начин рада, финансирање и друга питања значајна за рад социјално-економског савета, уређују се Законом о Социјално-економском савету (у даљем тексту: Закон).

Социјално-економски савет, према члану 2. закона, је независан орган који чине:

1) за територију Републике Србије: представници Владе Републике Србије (у даљем тексту: Влада), представници репрезентативних удружења послодавца (у даљем тексту: послодавци) и представници репрезентативних синдиката (у даљем тексту: синдикати), основаних за територију Републике Србије;

2) за територију аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе: представници надлежних извршних органа аутономне покрајине или јединице локалне самоуправе, представници послодавца и представници синдиката, основаних за одређену територијалну јединицу.

Задатак социјално-економског савета, према члану 3. Закона, на свим нивоима на којима се оснива) је успостављање и развој социјалног дијалога по питањима од значаја за:

- остваривање економских и социјалних слобода и права човека;
- остваривање (заштиту) материјалног, социјалног и економског положаја запослених и послодавца и услова њиховог живота и рада;
- развој културе преговарања;
- подстицање за мирно решавање колективних радних спорова;

- развој демократије.

У надлежности Социјално-економског савета Републике Србије, у складу са чланом 9. Закона, су питања везана за:

- развој и унапређивање колективног преговарања,
- утицај економске политике и мера за њено спровођење на социјални развој и стабилност,
- политику запошљавања,
- политику зарада и цена,
- конкуренцију,
- продуктивност,
- приватизацију и друга питања структурног прилагођавања,
- заштиту животне и радне средине,
- образовање и професионалну обуку,
- социјалну и здравствену заштиту и сигурност,
- демографска питања и сл.

Социјално-економски савет заузима ставове по овим питањима, увек консензусом (сагласношћу свих чланова Савета) и доставља их Влади.

У надлежности Савета је и разматрање:

- нацрта закона и
- предлога других прописа од значаја за економски и социјални положај запослених и послодавца.

Савет о припремљеним законима и другим прописима даје мишљење министарству надлежном за област на коју се односи конкретан закон, односно пропис. Ако министарство не прихвати мишљење Савета, Савет га може доставити Влади. Тиме се исцрпљује могућност формалног деловања Савета на ова питања.

За обављање своје функције Савет може образовати стална и привремена тела, а може позивати и представнике невладиних организација, истакнуте научнике и стручњаке да учествују у раду тих тела, али без права гласа.

Полазећи од значаја социјалног дијалога, нарочито у критичној фази транзиције, активности синдиката усмерене су на деловање према носиоцима економске и социјалне политике, и то тако што:

- 1) покреће иницијативе за измену постојећих и доношење нових закона који утичу на материјални и социјални положај запослених;
- 2) инсистира на стварању економског амбијента и услова који омогућавају раст производње, веће запошљавање, раст животног стандарда, обезбеђење здравих и безбедних услова рада и еколошки здраве животне средине;
- 3) предлаже измене закона који се односе на радне односе и социјални положај радника, као што су већ поменути Закон о раду, Закон о мирном решавању радних спорова, Закон о штрајку и сл.;
- 4) ради на успостављању боље сарадње између инспекција рада, послодавца, запослених и синдикалних организација (кроз формирање мешовитих комисија и одбора за заштиту);
- 5) инсистира на тековинама правно уређене државе и ефикасног судства које подразумева брзо и ефикасно решавање радних спорова;
- 6) тежи стварању дугорочне политике решавања проблема незапослености, кроз реализацију Националне стратегије запошљавања, те активне мере политике запошљавања;
- 7) захтева доследно спровођење државне политике смањења сиромаштва;
- 8) учествује у реформи система социјалне и здравствене заштите;
- 9) залаже се за законску заштиту права малих акционара, као и за учешће запослених у управљању предузећем.

У остваривању социјалног дијалога, како на републичком тако и на локалном нивоу, уочени су следећи проблеми:

- 1) постојање формалистичког приступа социјалном дијалогу (социјални дијалог се само декларативно прихвата);
- 2) социјални дијалог се прихвата једино у изнудици када се јавља као једино решење;

- 3) постојање тежње ка неинституционализацији социјалног дијалога;
- 4) политичка инструментализација социјалног дијалога (циљ је да се само постигне тзв. «социјални мир»);
- 5) социјални дијалог се углавном користи да се нешто спречи, а не да се њиме нешто постигне;
- 6) неслога синдиката (међусобна «синдикална олајавања»);
- 7) одсуство одговарајуће логистичке подршке за рад социјално-економског савета;
- 8) нерепрезентативност партнера – најчешће уније послодаваца, а неретко и појединих синдиката;
- 9) непостојање одговарајућег приступа медијима;
- 10) на седницама Социјално-економског савета не разматрају се нацрти закона; предлози других прописа од значаја за економски и социјални положај запослених и послодаваца, а такође ни питања везана за: приватизацију, политику запошљавања, социјалну и здравствену заштиту и сигурност, образовање и професионалну обуку, демографска кретања и друга питања чије је разматрање предвиђено законом.

Социјални дијалог у Србији зависи од спремности преговарача да разговарају, саслушају другу страну, да изнесу своје мишљење, да прихвате супротно мишљење и, на крају, ако је потребно, и да попусте у неким питањима, ако ће се доћи, на обострану корист, до адекватног решења.

* * *

На основу претходно изнетог, можемо закључити да постоје могућности да се синдикат против мобинга бори кроз институт социјалног дијалога, а такође и бројни чиниоци који то отежавају.

Синдикат би требало да на Социјално-економском савету изађе са предлогом **Закона о спречавању мобинга**, који би припремио заједно са удружењима која се боре против мобинга и са појединцима са факултета, здравствених и других установа који се баве проблемом мобинга.

8.2.2. Колективно уговарање

Колективним уговором уређују се права, обавезе и одговорности из радног односа, поступак измена и допуна колективног уговора, међусобни односи учесника колективног уговора и друга питања од значаја за запосленог и послодавца.

Колективни уговор може да се закључи као општи, посебан (који се може закључити за одређену делатност и за одређену територију) и код послодавца.

Општи колективни уговор и посебан колективни уговор за одређену грану, групу, подгрупу или делатност закључују се за територију Републике Србије.

Према члану 244. до 248. колективне уговоре закључују:

- 1) Општи колективни уговор закључују репрезентативно удружење послодаваца и репрезентативни синдикат основани за територију Републике Србије.
- 2) Посебан колективни уговор за грану, групу, подгрупу или делатност закључују репрезентативно удружење послодаваца и репрезентативни синдикат основани за грану, групу, подгрупу или делатност.
- 3) Посебан колективни уговор за територију јединице територијалне аутономије и локалне самоуправе закључују репрезентативно удружење послодаваца и репрезентативни синдикат основани за територијалну јединицу за коју се закључује колективни уговор.
- 4) Посебан колективни уговор за јавна предузећа и јавне службе закључују оснивач, односно орган који он овласти, и репрезентативни синдикат.
- 5) Посебан колективни уговор за лица која самостално обављају делатност у области уметности или културе (самостални уметници) закључују репрезентативно удружење послодаваца и репрезентативни синдикат.

- 6) Посебан колективни уговор за спортисте, тренере и стручњаке у спорту закључују репрезентативно удружење за спортску делатност у физичкој култури и репрезентативни синдикат.
- 7) Колективни уговор код послодавца за јавна предузећа и јавне службе закључују оснивач, односно орган који он овласти, репрезентативни синдикат код послодавца и послодавац. У име послодавца колективни уговор потписује директор.
- 8) Колективни уговор код послодавца закључују послодавац и репрезентативни синдикат код послодавца. У име послодавца колективни уговор потписује директор, односно предузетник.

Најчешћа питања која се регулишу колективним уговором су:

- радни однос (заснивање радног односа, пробни рад, уговор о раду);
- вишак запослених (програма решавања вишка запослених, отказ уговора о раду, исплата отпремнина);
- радно време, одмори, одсуствовање са рада, плаћено одсуство;
- заштита запослених на раду (заштита здравља и безбедности запослених и спречавање повреда на раду и професионалних обољења, као и да предузима мере за побољшање услова рада);
- одређивање посебних услова рада за поједине послове;
- осигурање запослених (за случај смрти и смањења радне способности – инвалидности);
- цена рада, зараде, накнаде (топли оброк, регрес, итд.) и друга лична примања, отпремнине (при престанку радног односа ради коришћења права на пензију или при престанку радног односа по сили закона, због губитка радне способности; помоћ породици, односно запосленом у случају смрти запосленог (пензионера) односно члана уже породице (брачни друг, деца и родитељи) у висини трошкова погребних услуга; солидарна помоћ запосленом услед теже болести или тешког материјалног стања до висине (двоструке) месечне зараде по запосленом у привреди Републике Србије према последњем објављеном податку републичког органа надлежног за послове статистику);
- права и дужности у штрајку (одлука о ступању у штрајк мора да садржи: захтеве запослених, време почетка штрајка, место окупљања учесника у штрајку, ако се штрајк испољава окупљањем запослених и састав штрајкског одбора, који заступа интересе запослених и у њихово име води штрајк);
- услови за рад синдиката;
- начин решавања колективних радних спорова (интересни спорови се решавају мирнењем, посредовањем и штрајком).

Систем колективног уговарања у Републици Србији у великој мери последњих година је урушен.

Укинут је преговарачки суверенитет Привредној комори и њеним удружењима која представљају стварно индустријски значајне субјекте у Републици Србији.

* * *

При закључивању колективног уговора надлежни синдикат треба да инсистира да одредбе о мобингу буду његов саставни део.

8.3. Борба против мобинга са аспекта организованости синдиката

Своју основну функцију да остварује и штити колективна и појединачна права и интересе запослених, синдикат остварује деловањем на разним нивоима организованости, и то:

- 1) на националном нивоу (грански синдикат и синдикална централа),

- 2) на локалном нивоу (општина, град, покрајина),
- 3) код послодавца,
- 4) на струковној основи и др.

На сваком од поменутих нивоа организованости синдикат врши различите активности, што исто важи и када је реч о борби против мобинга.

8.3.1. Активности синдикалне централе

Активности синдикалне централе треба да се огледају у:

- 1) учешћу у социјалном дијалогу на националном нивоу, кроз функционисање Социјално-економског савета,
- 2) учешћу у закључивању Општег колективног уговора,
- 3) давању амандмана на предлоге закона из области радно-правне, економске и социјалне сфере,
- 4) вођењу судских спорова и заштити права запослених,
- 5) проглашавању генералног штрајка и генералног протеста,
- 6) организовању и вршењу едукације чланства,
- 7) развоју међународне сарадње и др.

Када је о мобингу реч, активности синдикалне централе треба да буду следеће:

- 1) покретање иницијативе, преко Социјално-економског савета и преко министарства надлежног за послове рада, за доношење **Закона о спречавању мобинга**;
- 2) отварање **канцеларије** за борбу против мобинга, која би, поред осталог:
  - водила јединствени регистар свих случајева мобинга на територији републике;
  - пружала правну помоћ жртвама мобинга;
- 3) настојање да се у Општи колективни уговор уграде одредбе о борби против мобинга;
- 4) издавање публикација на тему мобинга, организовање округлих столова и информисање јавности;
- 5) и друге активности.

* * *

Поред канцеларије за борбу против мобинга која би се отворила у синдикалној централни, неопходно је отворити и неколико регионалних канцеларија.

Број телефона канцеларије за борбу против мобинга отворене у синдикалној централни требало би свакодневно да буде објављиван у дневној штампи, у рубрици «важни телефони».

8.3.2. Активности гранских синдикала

Активности гранских синдиката треба да се огледају у:

- 1) учешћу у закључивању посебних колективних уговора,
- 2) пружању помоћи синдикатима код послодавца (припрема и закључивање колективних уговора код послодавца, припрема и организовање штрајка, активности везане за приватизацију, активности везане за синдикално организовање и сл.), и
- 3) заштиту права запослених пред инспекцијским и судским органима.

Грански синдикати, односно синдикати основани за територију треба да настоје да се одредбе о мобингу уграде у посебне колективне уговоре, а такође да пружају и правну помоћ жртвама мобинга.

8.3.3. Активности синдикала организованих код послодавца

Активности синдиката организованих код послодавца су следеће:

- 1) учествовање у закључивању колективног уговора код послодавца,
- 2) давање мишљења о програму за решавање вишка запослених,
- 3) разматрање иницијативе за приватизацију,

- 4) учествовање у изради социјалног програма у предузећима која се приватизују,
- 5) заштита запослених у спору са послодавцем,
- 6) заштита запослених пред инспекцијским органима,
- 7) давање мишљења у вези са отказом уговора о раду и др.

Синдикати организовани код послодавца треба да изврше притисак на послодавца и, такође, у мери у којој то могу, да пружају правну помоћ запосленима који су изложени мобингу.

8.4. Резиме основних закључака

Синдикат мора имати активну улогу у борби против мобинга. Ту своју улогу синдикат, у првом реду, може вршити преко института:

- 1) социјалног договарања и
- 2) колективног уговарања.

Посматрано са аспекта организованости синдиката, борба против мобинга треба да се, поред осталог, огледа у следећем:

- 1) синдикална централа:
  - покретање иницијативе за доношење Закона против мобинга,
  - укључивање одредби о борби против мобинга у Општи колективни уговор;
  - отварање Канцеларије за борбу против мобинга;
  - информативна активност и др.
- 2) грански синдикат, односно синдикат на територији:
  - укључивање одредби о борби против мобинга у посебни колективни уговор;
  - пружање правне помоћи,
  - и др.
- 3) синдикат организован код послодавца:
  - укључивање одредби о борби против мобинга у колективни уговор код послодавца;
  - пружање правне помоћи,
  - и др.

У борби против мобинга, између свих нивоа организованости синдиката, мора постојати синхронизованост активности, међусобно информисање и друго.

ЗАКЉУЧАК

Мобинг је психички терор (психолошко злостављање, психичко малтретирање, морално понижавање) на раду (радном месту, послу), које се одвија са високом учесталости, у дужем периоду, испланирано, у етапама, са израженом агресивношћу и без реалног основа, а све са циљем да се запослени изолује и наведе да напусти посао. У том циљу примењују се бројне **мобинг активности**.

Постоји већи број **врста мобинга**. На основу критеријума које је злостављач (**мобер**), а ко је жртва, разликујемо **вертикални** и **хоризонтални** мобинг, а на основу критеријума мотива мобинга, разликујемо **стратешки** и **емотивни** мобинг.

Мобинг оставља бројне последице не само према жртви мобинга, већ и према фирми у којој су жртве запослене, и према друштвеној заједници.

Основ борбе против мобинга чини: постојање законске регулативе, спровођење превентивних мера, информисање и едукација јавности.

Мобинг је широко распорострањена појава у Републици Србији, међутим, њено позитивно законодавство не пружа могућности за заштиту радника од мобинга.

Синдикат мора имати активну улогу у борби против мобинга, и то у првом реду преко института социјалног дијалога и колективног уговарања. Сваки ниво организованости синдиката мора имати конкретна задужења у борби против мобинга.

Неопходно је да репрезентативни синдикати што хитније инсистирају на доношењу **Закона о спречавању мобинга**.

Енел купио 25 одсто акција Ендесе

Италијанска компанија Енел, трећа у свету по продаји електричне енергије, која послује у 21 држави света, укључујући и Северну и Латинску Америку, потписала је 23. фебруара уговор о куповини додатних 25 посто акција Ендесе, једне од две шпанске електроенергетске компаније (друга је Ибердрола). Тиме Енел значајно увећава моћ међу електроенергетским компанијама. Досад је Енел имао 50.776 мегавата у производним капацитетима и 32 милиона купаца електричне енергије, а био је и други највећи дистрибутер природног гаса у Италији – компанија је држала 12 посто тржишта с два милиона и 300 хиљада потрошача.

Тих 25 процената акција купили су од шпанске конструкционе компаније Аксиона па Енел сада има власништво над 92 процента. Енел ће платити 14 милијарди и 200 милиона долара за Аксионине акције, што укључује и осам милијарди и 200 милиона у готовини и уложиће отприлике две милијарде и деветсто милиона долара у капацитете за производњу електричне енергије из обновљивих извора.

Финансијски аранжман компанија Енел остварила је с групом банака предвођених шпанским Сантандером и BBVA као и италијанском Медиобанком. Енел и Аксиона постигли су договор о партнерству 2007. године с намером да се заједнички преузме Ендеса, али нису успели да постигну договор.

Мађари и Руси потписали споразум

Председник Управног одбора Гаспрома **Алексеј Милер** и председник Мађарске банке за развој **Јанаш Ерш**, у присуству председника влада Мађарске и Русије, потписали су основни споразум о градњи Јужног тока и о транзиту природног гаса Мађарском. Споразумом је предвиђено и оснивање заједничког предузећа.

Гаспром и мађарски Мол склопили су и уговор о изградњи под-

земног складишта у Мађарској. Капацитет складишта биће већи од милијарду кубних метара. До 2011. године биће окончани пројекти и заокружена финансијска конструкција, а гасовод би требало би да буде готов до 2015. године.

САД морају да сломи руски енергетски монопол

Руски уплив у енергетска предузећа, а кроз њих и у економију, и политику Балкана, Американци

сматрају угрожавањем својих интереса, а кривицу сваљују на Европу.

- ЕУ није створила заједничку енергетску политику с будућим чланицама са Западног Балкана и то је ослабило њен престиж. Вакуум је попунила Москва: руска енергетска предузећа приватизовала су главну рафинерију нафте у БиХ у Босанском Броду, у Србији су преузели државни нафтни монопол, а улагали су и у енергетске секторе Македоније и Црне Горе. Москва је с многим балканским владама договорила изградњу Јужног тока, а европски пројекат Набуко још је на нивоу идеје, што појачава утисак о непоузданости ЕУ. САД морају да уђу у пројекат гасовода Набуко и дају снагу Евроатлантском савезу да сломи тежње Русије на монопол прераде и транспорта нафте у гаса, - сматра **Џејмс Лајон**, амерички аналитичар.

Мавир изабрао IBM-ову опрему

Мађарски оператор система Мавир одабрао је IBM да их опреми информатичким технологијама у вредности 10 милиона долара. Нове технологије намењене су преваходно унапређењу менаџмента и управљања, дакле, рационализацијама и тржишту. Мавир снабдева електричном енергијом 300 хиљада привредних субјеката и пет милиона домаћинстава.

Потрошња електричне енергије у Италији опала

Потрошња електричне енергије у Италији у фебруару ове године била је 8,9 посто нижа него у истом месецу прошле године. С једне стране, утицало је то што је 2008. година била преступна, а друге, што су просечне температуре биле више.

Међутим, индикативно је да је, чини се због успоравања привредних активности, потрошња више опала у северној и централној Италији, него на југу државе.

Тражи се решење за Ћорсокак

Законодавно уређење раздвајања послова преноса енергије остаје кључно нерешено и вруће питање на релацији Европског парламента и Савета министара ЕУ у склопу трећег пакета либерализације енергетског тржишта, па је Европска комисија припремила предлоге којим покушава да изађе из Ћорсокака. Једини резултат досадашњих преговора је одређивање улоге и сарадње националних енергетских регулатора. Парламент захтева потпуно одвајање, мандаторним мерама, преноса од производње електричне енергије. Савет се, с друге стране, чврсто држи алтернатив-

них решења преко Независног систем оператора (ИСО), односно, Независног преносног оператора (ИТО). Притиснут оштром реакцијом парламентарца, Европски савет је спреман да коригује састав и питање независности надзорног тела ИТО-а, укључујући период у коме његови чланови не би смели да се запосле у било којој електроенергетској компанији.

Друго спорно питање је заштита потрошача и тзв. „енергетско сиромаштво“, које ће парламентарци заштитити у сразмери у којој Савет не буде спреман на попуштања по питању раздвајања делатности.

ЕУ понудила 100 милиона евра за Естлинк 2

Европска унија понудила је 100 милиона евра финансијске подршке за изградњу нове интерконекције између Финске и Естоније – Естлинк 2. То је део програма економског опоравка али и европске енергетске политике, која подразумева и унапређење сигурности снабдевања балтичких земаља.

Та финансијска ињекција могла би да убрза изградњу тог пројекта вредног 280 милиона евра, који би требало да се реализује до 2015. године.

Свенска Крафтнет ће градити нову везу с Норвешком

Свенска Крафтнет, шведски оператор преносног система и кључни за скандинавске државе, одлучио је да у три етапе гради нову дуплу интерконекцију с Норве-

шком – Југозападни линк. Осим што ће та веза повећати сигурност снабдевања потрошача, односно, купаца електричне енергије, значајна ће да буде и по комбиновању HVAC (high voltage alternating current) и нове HVDC VSC (high voltage direct current - voltage source converter). Комбиноваће се конвенционални далеководи и, из еколошких разлога, скупни подземни каблови.

Форум о инвестицијама у ЈИЕ

Инвестирање у производњу електричне енергије и у обновљиве изворе енергије у земљама чланицама Енергетске заједнице југоисточне европе, тема је Регионалног енергетског форума који се 30. и 31. марта одржава у Сарајеву, под покровитељством Европске банке за обнову и развој (ЕБРД). Форум, који ће се посветити и регионалној сарадњи у овим областима, ће отворити европски комесар за енергију **Андрис Пие-**

балгс и председник ЕБРД **Томас Мироу**, поред премијера БиХ **Николе Шпирића**. Уводничар на скупу представника влада, енергетских компанија, регулатора, приватних инвеститора и донатора, биће **Клод Мандиј**, бивши челник Међународне агенције за енергију.

У Британији пет милијарди евра у пренос

Влада у Лондону подржала је инвестициони пакет од безмало пет милијарди евра у повезивање нових фарми ветрењача и нуклеарки у Великој Британији са преносном мрежом те земље. Предлог укључује постављање два подморска кабла од западне и источне обале Острва ради преноса струје са будућих фарми ветрењача на мору Шкотске до Енглеске. Регулатор Офгем је предложио нови модел инвестирања, односно напуштање досадашње праксе која је предвиђала одобравање инвестиција у преносне мреже само ако постоји чврст пројекат за градњу новог производног капацитета. Модел Офгема предвиђа дозволу преносним компанијама да инвестирају у конекције у областима где очекују градњу нових електрана и ветрењача. Овај приступ, назван „антиципирано инвестирање“ је дуго заговарао сектор обновљиве енергије, јер је недостатак мреже представљао главну препреку за инвестирање у еолске капацитете

Мрежа Турске, Ирака, Сирије и Ирана

Турска, Ирак, Сирија и Иран ће разговарати о формирању заједничке електроенергетске мреже, саопштио је ирански министар енергије **Парвиз Фатах**, који је рекао да ће са својим колегама из поменуте три суседне државе о томе разговарати у Багдаду. Четири блискоисточне државе заједно имају производни електроенергетски потенцијал од 120 хиљада МЊ.

Приредио: П. Батинић

ГОРАН МИШИЋ РЕПРЕЗЕНТАТИВАЦ У ТРИАТЛОНУ

У Аустрији представља Србију, али и EMC

Државни репрезентативац Србије у триатлону **Горан Мишић**, из Службе за далеководу у Сектору Техника, достојно ће нас представљати у овој захтевној спортској дисциплини на два значајна међународна такмичења у Аустрији. Прво је 19. априла у Бечу, када се такмичи у маратону (42,21 километар) и 24. маја у Сент Полтену недалеко од Беча. Тада ће се такмичити у дисциплини ајронмен (ironman) 70,3 миље: пливаће два километра, возити спортски бицикл 90 километара и трчати 21 километар.

- Ова два значајна такмичења веома су битна за мене и репрезентацију. Уколико испунимо квалификационе норме, имамо добру прилику да се нађемо у октобру на још једном међународном такмичењу, а то је на Флориди у Америци, - каже Мишић, и додаје: - Ја сам у ЈП EMC и бившем Електроистоку седам година. Триатлоном

се бавим 18 сезона. До сада сам учествовао на више домаћих и међународних такмичења (Словенија, Хрватска на Мљету и двапут у Загребу, а било их је и у другим државама у региону). Постизао сам завидне резултате, у појединачном и на репрезентативном нивоу. Триатлон је захтеван спорт. Подразумева посебан режим тренинга, исхране, опреме, одржавање константне форме, а све то захтева и значајна финансијска средства. У нашој држави веома мали број људи бави се том спортском дисциплином. Свега нас петорица, односно, шесторица треба да путујемо у Аустрију и представљамо Републику Србију. У Спортском савезу за Триатлон постоји свега шест регистрованих клубова са неколико десетина чланова. На та два такмичења настојаћу да што успешније представим Србију, а наравно и ЈП EMC, - закључио је Мишић.

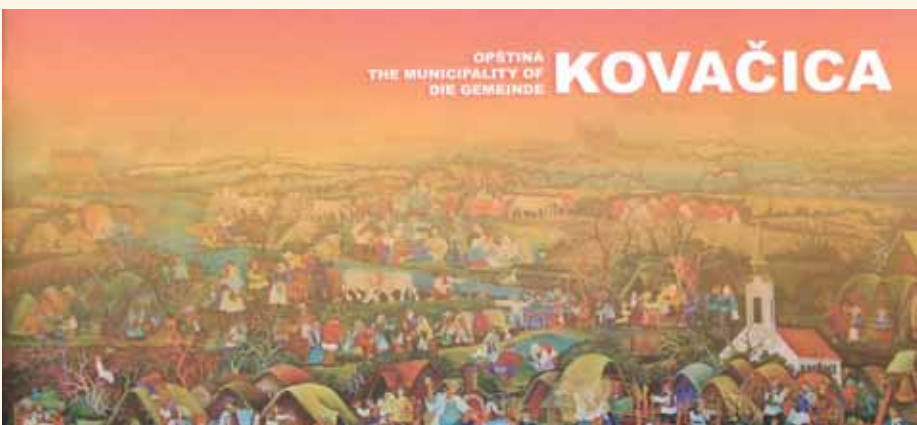
М. Вукас

Горан Мишић, спреман за нове спортске подвиге

СИНДИКАТ EMC ДИРЕКЦИЈЕ ОРГАНИЗУЈЕ

Излет у Ковачицу и Идвор

Синдикат EMC дирекције организује 11. априла једнодневни излет у Ковачицу у Идвор. Програмом су предвиђене посете Галерији наивне уметности, произвођачу виолина **Јану Немечку**, наивној сликарки **Катарини Ђуриш**, евангелистичкој цркви, обилазци изложбе ручних радова Удружења жена Ковачице и родне куће и музеја **Михајла Пупина** у

Идвору. Предвиђен је и ручак у националном ресторану.

Трошкове излета за чланове Синдиката сноси синдикална организација, а, уколико буде слободних места у аутобусу, могуће је повести пратиоца из уплату 1.600 динара.

Заинтересовани могу да се пријаве **Александри Пејовски** (локал 682).

П. Б.

НАБАВКА УГЉА ЗА ЧЛАНОВЕ СЕМС

Цена зависи од врсте и одредишта

Синдикат ЈП EMC, за своје чланове омогућио је набавку угља.

Заинтересовани за набавку угља, пријављују се посредством својих синдикалних повереника. Цена лигнита из Колубарског басена за сепарисани (комад сирови) угаљ, је две хиљаде седам динара и 18 пара по тони (2.007,18 дин/Т), односно пет хиљада 525 динара и 36 пара (5.725,36 дин/Т) за сушени (комад коцка). Максимално се може поручити 10 тона сепарисаног и пет тона сушеног угља.

Набављени угаљ се плаћа у шест месечних једнаких рата, почевши од зараде за месец фебруар. Обезбеђен је камионски превоз, који се плаћа према ценовнику за зоне превоза у три једнаке месечне рате, а од дела зараде за месец у којем је примљен угаљ.

М. В.

У ПОГОНУ ПРЕНОСА КРУШЕВАЦ 25 ФЕБРУАРА

Седница Извршног одбора

Присутствовали синдикални повереници и представници пословног домаћина

У Крушевцу је 25. фебруара одржана 29. седница Извршног одбора синдиката EMC-а на којој су разматрана питања о припремама за годишњу скупштину Синдиката EMC-а, а донета је и одлука о термину одржавања редовне скупштине Синдиката - последњи викенд у марту у Врњачкој бањи.

На састанку је разматрано и питање вредности радног часа запослених У ЈП EMC-у, где је и представљена динамика раста зарада од друге половине године по кварталима. У оквиру те теме Синдикат је донео закључак да се у склопу редовног функционисања синдикалних активности и остварења програма рада уведу мере штедње, како би се Синдикат солидарисао са тренутним стањем у нашој држави.

Донесена је и одлука о формирању спортске секције у оквиру ресора за спорт.

Посебно је разматрано питање преласка 110-киловолтних трансформатора из досадашњег режима управљања EMC-а, у режим управљања привредних друштава ЕПС-а. У оквиру ове тачке је позван и директор Погона Крушевац **Небојша Петровић**, који је представио досадашње активности ЈП EMC у циљу што квалитетнијег завршетка ових активности.

Донесен је и закључак Извршног одбора да се упуту писмо генералном директору ЈП EMC **др Милошу Миланковићу** и министру енергетике **Петру Шкундрићу** да се нађе решење за будући статус запослених на тим трансформаторима, у циљу превазилажења могућих проблема, а у вези њихових досадашњих права (радних, станарских и других стечених права).

Добродошлицу свим учесницима синдикалног збора пожелели су **Страјин Драгашевић**, председник Синдиката EMC погон Круше-

вац и **Небојша Петровић**, директор Погона преноса Крушевац.

Милован Андрић, председник Синдиката EMC је обавестио присутне да су, у складу са прокламованом рестриктивном и штедном пословном политиком синдикалне Централне за 2009. годину, све одлуке са претходних седница реализоване или је њихова реализација у току, уз све тешкоће које су генерисане глобалном финансијском кризом. Због могућности злоупотребе положаја државе као Оснивача, мешањем позиције носиоца јавне власти са позицијом Послодавца и могућношћу да се са позиције јавне власти силом намећу решења и евентуална ограничења, која на пример доноси Закон о буџету за 2009. годину, донета је Одлука да Синдикат EMC инсистира код Послодавца и Оснивача на стриктној примени Колективног уговора за ЈП EMC, без ограничења и пролонгирања појединих уговорених права, што је омогућено давањем сагласности Владе Републике Србије на Програм пословања Јавног предузећа "Електромрежа Србије" за 2009. годину.

Синдикат EMC се, као део Синдиката радника Електропривреде Србије, придружио најави генералног штрајка и другим активностима у настојањима да се од Владе Републике Србије добије сагласност за реализацију споразума о повећању масе зарада за додатних 4%, који је потписан 23.10.2008. године.

Донета је Одлука да се предложи Оснивачу и Послодавцу **Споразум о вредности радног часа у 2009. години**, сагласно годишњем Програму пословања, препорукама Владе РС и одобреној маси за зараду у износу од 1.350.010.123 динара. По предлогу Синдиката EMC вредност радног часа у првој половини године износила би 117 динара, у трећем кварталу 122 ди-

нара, а у четвртном кварталу 126 динара. Зарада би се исплаћивала из два дела. Први део зараде се обрачунава и исплаћује у складу са договореном вредношћу радног часа, а други део да се утврђује и исплаћује тако што се од укупно утврђене месечне масе одузме исплаћена аконтација зараде за месец за који се врши обрачун.

Усвојен је предлог Ресора за социјалну заштиту, стандард, спорт, рекреацију и културу Синдиката EMC да се **пролећна рекреација** повери туристичкој агенцији Национал у грчком летовалишту Паралиа од 06. до 13.06.2009. године, по цени од 235€ за једног учесника.

Усвојен је заједнички предлог Страјина Драгашевића, председника Ресора за социјалну заштиту, стандард, спорт, рекреацију и културу Синдиката EMC и **Николе Балабана**, директора Сектора за општу и техничку подршку, да се у циљу подизања спортске рекреације на виши, организованији ниво и квалитетније и свеобухватније реализације заједничког програма Послодавца и Синдиката оформи **Спортска секција Јавног предузећа "Електромрежа Србије"**. Чланови ове секције могу бити сви запослени у ЈП EMC који се баве спортом. Спортске екипе и појединци у разним дисциплинама би

Синдиката EMC

се такмичили у оквиру предузећа и на другим нивоима по плану Ресора и Сектора ОТП. Буџет Спортске секције ЈП EMC финансирали би Послодавац са 40% за све активности секције, Централна Синдиката са 20% за све активности секције, Синдикат дела предузећа са 20% само за активности својих чланова и чланови Спортске секције са личним учешћем од 20% трошкова рекреације, спортских сусрета, такмичења и других спортских манифестација на којима учествују.

Предложено је Послодавцу да, у складу са финансијским могућностима, поводом 8. марта – Дана жена, награди све жене запослене у ЈП EMC. Препоручено је синдикатима делова предузећа да примере и ускладе активности око обележавања овог интернационалног празника.

Предложено је Послодавцу да, у складу са чланом 55. Колективног уговора за ЈП EMC, одмах по враћању последње рате актуелне позајмице, одобри зајам у износу од 40.000,00 динара за све запослене.

Донета је Одлука да се 6. редовна седница Скупштине Синдиката EMC и 30. седница Извршног одбора Синдиката EMC, одрже 20. марта ове године у Врњачкој Бањи у објекту "Меркур-нови" специјалне болнице за лечење и рехабилитацију, а едукација за све синдикалне поверенике и седница Актива жена 21.03.2009. године у истом објекту.

Одлучено је да се Синдикат EMC, посредством свог Ресора за радно-правну заштиту, заштиту на раду и заштиту животне средине, укључи у консултације са Комисијом за израду предлога Правилника о организацији и систематизацији послова у ЈП EMC. Позвани су сви чланови синдиката да доставе Ресору своје предлоге и примедбе. Ресор се задужује да континуирано прати рад Комисије и да, консултујући релевантне стручњаке из свих организационих делова предузећа, конструктивно учествује у изради

Предлога нове организације и систематизације Јавног предузећа "Електро mreжа Србије".

По питању актуелизованог захтева Министарства рударства и енергетике Владе РС и убрзања процеса преласка 110/x kV трансформаторске станице у Јавно предузеће "Електропривреда Србије", који до данас, по мишљењу синдикалних активиста, није ишао у правцу доношења рационалних и благовремених одлука, како са становишта организовања процеса рада, тако и са становишта решавања судбинских питања

запослених који у њему учествују Извршни одбор Синдиката EMC је једногласно заузео следеће ставове:

Узимајући у обзир измењене околности и потребу реалног сагледавања тренутне ситуације, а у циљу што ефикаснијег решавања идентификованих проблема и завршетка овог процеса, ИО Синдиката предлаже заједнички састанак у организацији Министарства рударства и енергетике са представницима пословодства ЈП ЕПС и ЈП EMC уз учешће синдикалних активиста (представници запослених ова два предузећа су остали у истој синди-

калној централни и после раздвајања ЈП).

Да се посао примопредаје ЕЕО изврши фазно до краја 2009. године, а да запосленима који договорно прелазе у ЈП ЕПС радни однос престане у ЈП EMC 31. децембра ове године.

Понудити заинтересованим запосленима са списка промену радног места, односно, извршити попуну посаду системских ТС X/110 kV, ДВ екипа и других организационих јединица у оквиру свих Погона преноса ЈП EMC у којима је исказана потреба за овим кадровима, уз сагледавање потреба за руковођима на системским објектима у наредне две године (одлазак у пензију) и задржавање одговарајућег број руковођа са списка да би се припремали за та радна места.

За све запослене у ЈП EMC који раде у сменама утврдити скраћено радно време (36 часовно недељно радно време) по члану 10. Колективног уговора за ЈП EMC и задржа-

ти одговарајући број руковођа са списка за попуну посаду.

Понудити заинтересованим запосленима са списка отпремнину по члану 59. Колективног уговора за ЈП EMC.

Извршити промену намене станова и понудити купопродајне уговоре запосленима са списка који живе у наменским становима (пре преласка у ЈП ЕПС).

Свим запосленима који дефинитивно остану на списку за прелазак уједначити коефицијенте пре преласка у ЈП ЕПС и јасно утврдити радна места и зараде код новог Послодавца.

Систем аутоматске регулације са тиристорским претварачима

Аутор: Мр Радојле Радетић дипл. инж. ел.

Општи принципи система аутоматског управљања приказани су у доста књига и на нашем језику. Међутим, сложен математички приступ, општост и равноправна заступљеност различитих принципа чине ову материју компликованом за примену инжењеру који има пред собом конкретан проблем.

Ова брошура је замишљена као допуна књиге Транзисторски претварачи и вероватно ће у неком будућем издању те књиге бити и њен саставни део. Текст је написан тако да се читалац, од обиља материјала упозна само са најнеопходнијим знањима за њено разумевање и практичну примену.

У првим поглављима објашњен појам система регулације (САР), функције преноса, структурне блок шеме и повратне спреге. Затим се разматра стабилност, типови регулатора и обликовање сигнала. Даље се разматра стабилизација у фреквентном домену (Бодеои дијаграми), дефинишу показатељи квалитета регулације и кроз примере приказу методе оптимирања САР. На крају се дају

упутства за пуштање у рад САР.

Аутор се нада да ће ова књижица помоћи читаоцима да упознају проблем САР код тиристорских претварача а можда и да реше неке конкретне проблеме из ове области.

Издавач и званични дистрибутер књиге је часопис Инфоелектроника Ниш.

САДРЖАЈ

1. Основни појмови система регулације
  - 1.1. Елементи регулационог кола
  - 1.2. Математичко моделовање САР
    - 1.2.1. Преносне функције и временски одзиви елемената САР
    - 1.2.2. Основни линеарни чланови
    - 1.2.3. Функције преноса неких често коришћених елемената у САР
    - 1.2.4. Структурне блок шема
    - 1.2.5. Негативна и позитивна повратна спрега
    - 1.2.6. Преносне функције система
    - 1.2.7. Унутрашња повратна спрега
2. Стабилност система
  - 2.1. Бодеои дијаграми
3. Регулатори
4. Обликовање сигнала
  - 4.1. Лимитирање сигнала
  - 4.2. Ограничење стрмине референтног напона
5. Синтеза САР фреквентном методом
  - 5.1. Стабилизација САР помоћу фреквентне методе
    - 5.1.1. Примери стабилизације у фреквентном домену
    - 5.1.2. Стабилизација унутрашње струјне петље
    - 5.1.3. Стабилизација повратне спреге по брзини
6. Показатељи квалитета регулације
  - 6.1. Тачност регулације у стационарном стању
  - 6.2. Динамички показатељи квалитета регулације
7. Оптимирање система регулације
  - 7.1.1. Оптимум апсолутне вредности (АВО)
  - 7.1.2. Примери примене техничког оптимума
  - 7.1.3. Симетрични оптимум (СО)
  - 7.1.4. Примери примене критеријума симетричног оптимума
  - 7.1.5. Линеарни оптимум
  - 7.1.6. Смернице за избор регулатора и критеријума оптимизације
8. Унутрашња и спољашња повратна спрега
  - 8.1. Повратна спрега по струји ротора
  - 8.2. Повратна спрега по брзини

MILUTIN MILANKOVIĆ
1879 - 1958

ОДЛУКА ВЛАДЕ СРБИЈЕ

Година Милутина Миланковића

Влада Републике Србије прогласила је, на предлог Српске академије наука и уметности, 2009. годином нашег великог научника **Милутина Миланковића**. Формиран је Одбор за обележавање 130-годишњице, чији су почасни чланови **Борис Тадић**, председник Републике, који је и покровитељ јубилеја, и **Мирко Цветковић**, премијер Србије.

У Српској академији наука и уметности организована је и изложба у част Миланковића.

П. Б.

АНТОЛОГИЈА НОВИЈЕ СРПСКЕ ПРИПОВЕТКЕ

Левнаић међу тридесет одабраних

Антологијски избор новије српске приче под називом „У књигама све пише“ у избору **Милутина Луја Данојлића**, књижевног критичара и есејисте, објавили су Књижевни атеље МЛД и „Памас бук“. Заступљен је 31 књижевник рођен после Другог светског рата који је почео да објављује 60-тих година, а најбоља дела написао до краја столећа. Међу њима је и **Јанко М. Лев-**

наић, наш колега из Погона преноса Ваљево.

Најстарији су Милисав Савић, Мирослав Јосић Вишњић, Јовица Аћин, Милица Мићић Димовска, Радован Бели Марковић и Славен Радовановић, а најмлађи **Горан Петровић**, Владан Матијевић, Мирко Демић, Дејан Вукићевић и Милан Алемпијевић.

То су писци различитих књижевних оријентација; док су неки реалистичког опредељења, други су следбеници српског модернизма педесетих година, а трећи следе дух постмодернизма па су у антологији и приповетке Радослава Братића, **Давида Албахарија**, Саше Хаџи Танчића, Драгог Бугарчића, Милорада Грујића, Јована Радуловића, Рајка Лукача, Радослава Петковића, Милорада Марчетића, **Светислава Басаре**,

Владислава Бајца, Љубице Арсић, Саве Дамјанова, Михајла Пантића, Гордане Ћирјановић, Ђорђа Писарова, Иване Димић и Немање Митровића.

П. Батинић

Пронађен Теслин једини портрет

Једини – „Плави портрет“, Николе Тесле, настао у јануару 1916. године, свечано ће бити представљен на изложби у Немачкој, први пут после 85 година. Тесла је само једном у животу позирао у атељеу.

У ФРАНЦУСКОЈ ОБЈАВЉЕНА АНТОЛОГИЈА БАЛКАНСКОГ СТРИПА

Опачић представљен у Паризу

Први пут у историји, и први међу најзначајнијим музејима света, париски Лувр недавно је отворио врата двојци француских аутора стрипа и графичке новеле.

Некако истодобно у Француској је опет организован највећи салон, односно, сајам стрипа. Баш у то време „Турбо Комикс“, под

уређивачком палицом **Жоане Марсад**, издао је, у завидном тиражу, мини-антологију под називом „Стрипови“. Антологија представља више аутора са западног Балкана, а међу њима значајно место припада **Александру Опачићу**, дизајнеру из Одељења за односе с јавностима EMC-а.

П. Б.

КЊИЖАРСКИ ИЗЛОГ

НИН-ова награда за најбољи домаћи роман у 2008. години припала је Владимиру Пишталу за књигу „Тесла, портрет међу маскама“, коју је објавила „Агора“. Лауреату је, у Скупштини Београда, награду уручио Слободан Рељић, главни и одговорни уредника НИН-а, а Драгор Хибер, председник УО Телекома уручио му је чек вредан 900 хиљада динара. НИН-ова награда додељује се од 1954. године, а овај пут у најужем избору било је 25 аутора. Пиштало је професор светске и историје САД у Вустеру у Америци. Рођен је 1960. године. Досад је објавио књиге прозе Сливница, Манифести, Ноћи, новелу Корто Малтезе, збирке прича Витраж у Сећању, Приче из целог света и романе Александрида и Миленијум у Београду.

Како су Ваше колеге у Америци реаговале на НИН-ову награду? Да ли сте им објаснили значај тог признања у Србији?

Реаговали су сви боље него што сам се надао. Они су знали да је то „велика награда“, „српски Пулицер“, али ипак сам мислио да је то за њих нешто далеко и неодређено. Међутим, моји студенти су аплаудирали. На мом факултету су то ставили на главну веб-сајт страну. Све је то више популаризовано него што сам се надао, што је врло добро са практичне стране пошто сам за доделу НИН-ове награде узео допуст од скоро десет дана па је добро да људи знају зашто.

Колико је у Америци познат Ваш књижевни опус?

Моји радови су излазили у књижевним часописима и у пар антологија. Било би врло добро кад би се „Тесла“ појавио на енглеском. Ја већ неко време радим на томе са својим преводиоцем и разговарао сам са једним бостонским агентом, али видећемо. Налажење издавача у Америци је као и тражење посла – посао.

РАЗГОВОР С ВЛАДИМИРОМ ПИШТАЛОМ, ЛАУРЕАТОМ НИН-ОВЕ НАГРАДЕ

Српски „пули

Ексклузивно за EMC

Мање је познато да је ово ваше друго дело о Николи Тесли. Откуд то да Ви – правник и социолог, историчар и књижевник у Тесли пронађете књижевни лик?

Ја мислим да је одговор садржан у изразу који сте употребили – **лик** је оно што ме је заинтересовало. У нашем политичком говору уобичајила се фраза „лик и дело“. Дакле, лик је оно што је мени као писцу било интересантније од дела. Занимао ме Тесла као човек, његове наде, страхови, његова животна стаза и огромна промена којој је присуствовао, његове унутрашње слике. Неко би могао рећи да је његово дело и огромна радост коју је свакодневно – по 16

часова на дан, црпео из стварања – у толикој мери део његовог бића да се једва може посматрати за себно. То има смисла. Ја само хоћу да кажем да ми је мање била занимљива техничка страна Теслиних остварења, него душа која их је створила.

Велика већина електроинжењера склона је да верује да је Никола Тесла такође један од егзактних научника, пре склон практичном раду, него теоријским истраживањима. Међутим, у Вашем роману Тесла је, рекло би се, пре филозоф природе, човек који је рад у области електроенергетике заправо користио као инструмент за дубље духовне увиде.

Он сигурно није био само егзактни научник, мада је волео да се таквим представља. Кад би његов биограф О Нил почео да га интерпретира као филозофа природе њему – Тесли, било је непријатно. Волео је да се представља као следбеник **Декарта** и **Херберта Спенсера** и као модеран не-метафизичан човек, грађанин епохе прогреса. Осим тога што је био нешто најмодерније, он је био нешто најдревније, наиме, шаман. Шаман је можда прва „професија“ у историји човечанства, која је ономе ко је изабран наметнута обично жестоком болешљивошћу. Тај анђеоско-ђаволски позив не може се одбити. Избор је: или постати шаман, или умрети. То је прометејска судбина. шаман не може да има дневни посао. Он је или краљ, или проси. Верујем да је Тесла рођен такав. Такође је важно - он се дружио са „светим Павлем Хиндуи-

Цер

зма“ - Вивеканандом. Цео живот се интересовао за Будизам. Поздзревао је да сви људи добијају своју индивидуалност из једног центра, који су мистици називали Богом а Аристотел ентелехијом.

Има теоретичара који Теслу оптужују за мистицизам, а његово настојање да популарно промовише свој рад сматрају шарлатанством. Доживљавате ли га Ви као човека склоног мистификацијама и мистицизму, или као мистика?

Одлично питање. Мистим да је био мистик. Многи од његових планова су били толико футуристички да су деловали као мистификације. Шта вреди ако је план његове чувене турбине био разуман ако тад нису постојали материјали кадри да поднесу задата оптерећења? Осим тога, Тесла није објављивао своје радове у научним часописима, него у обичним новинама, што га није чинило омиљеним међу колегама. Делимично зато, а делимично зато што је грандиозне пројекте које је теоретски обрадио сматрао готовим решењима, оптуживали су га да је шарлатан.

Постоји уврежено мишљење, сасвим сумњиво, да је Тесла позне године живота провео у беџи и да је грдно погрешио што је Вестингхаусу опростио огромне дугове. Међутим, истина је да више није живео у Валдорф Асторији, али је живео у Њујоркеру. Такође, Вестингхауса је сматрао јединим који му је омогућио да оствари велики део својих планова.

Вестингхаус је са својом вером и огромном енергијом учинио да

Теслин систем постане стварност. Захтев да се Тесла одрекне дивиденди није нужно била ствар Вестингхаусове зле воље. Џеј Пи Морган је купио Едисонову компанију и понудио да купи његову. Вестингхаус се удружио са неколико мањих произвођача и зубима, и ноктима се држао за своје животно дело. Улагачи су постали нервозни. Подвлачили су одредницу у уговору по којој се Тесли плаћају два и по долара по вату и понављали: отараси се тога! Коначно, Вестингхаус није имао избора и упитао је Теслу да промене уговор – на Теслину штету. Теслина одлука да пристане на то није била сасвим ирационална. Против њега је била зла воља Вестингхаусових инжењера, пирати – компетитори. Да је

ре на „светском систему“ и беџичном преносу?

Дозволите ми да као илустрацију цитирам кратки одељак из романа: „Моргановом уву су се приближиле масне усне – а биле су то усне берзанског чаробњака Барнарда Баруха. Усне су цмокнуле и шапнуле:

– Тип је луд. Он ‘оће да да електрицитет цабе сваком. Ми не можемо на то да ставимо струјомере.

– Заиста? – грокнуо је Морган.

Барух је послао свог секретара у библиотеку да прелиста Теслине интервјуе. У библиотеци секретар је беласао лупама ѓозлука, брисао их, кашљао. И пронашао је да је још пре десет година – Барух је подвукао пасус ноктом пред Моргановим очима – у „Недељном све-

Вестингхаусова компанија пропала, Тесла тиме не би ништа добио, напротив. Одлагање је било опасно. Неко други је могао довољно да измени његов пројекат да га патентира под другим именом. Друго је питање да ли је Тесла могао да договори неку по себи повољнију измену уговора по којој би се новац исплаћивао са одлагањем...

Колико је извесно да је Џ. П. Морган зауставио Теслине напо-

ту” Никола Тесла изјавио: – Преносом струје кроз земљу скончаће сви монополи који зависе од конвенционалног преноса енергије кроз жице... Те вечери, после поноћи, Морган је слагао пасијанс.

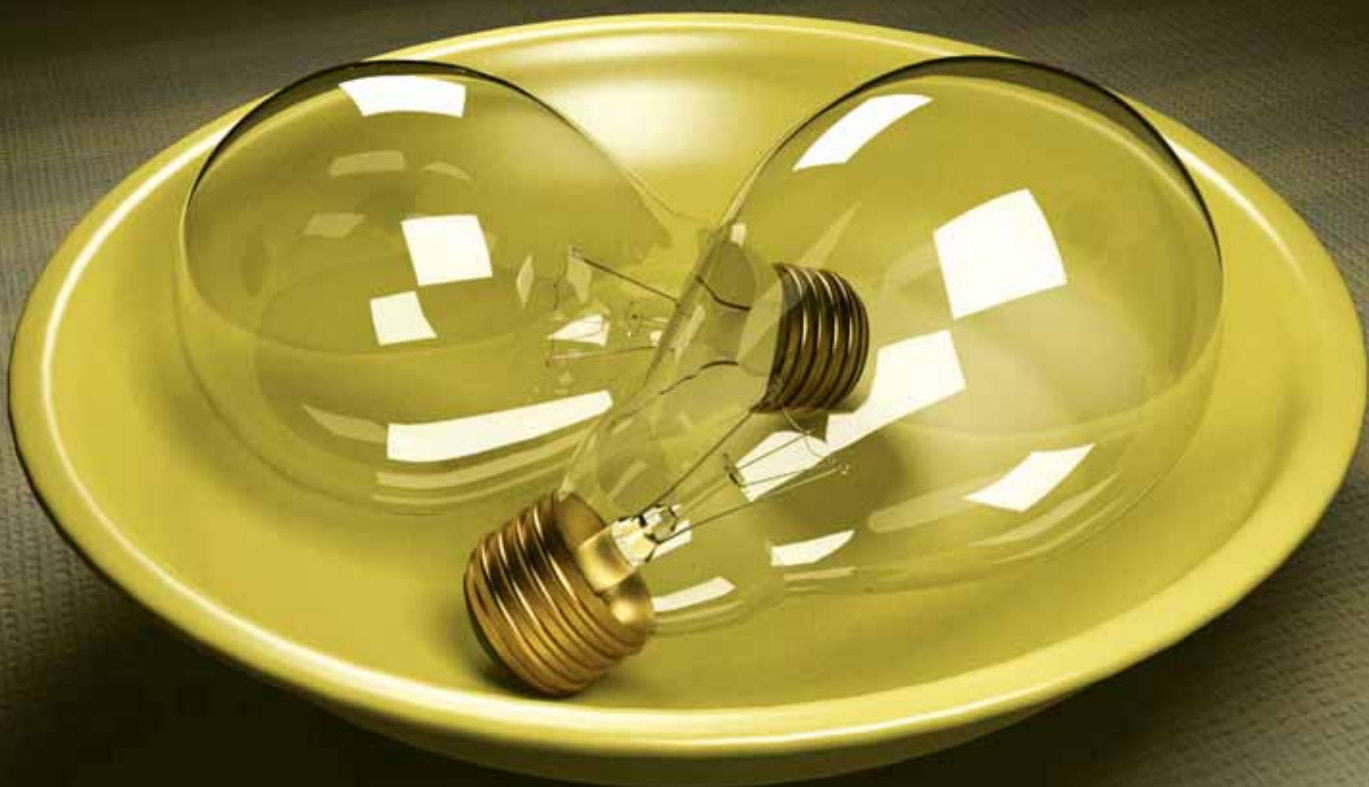
Жандар херц је изненада отворио други леви ред.

– Аха! – узвикнуо је Морган.

Тај жандар херц је решио Теслину судбину.“

Мислим да у то нема никакве сумње.

Предраг Батинић

www.ems.co.rs

сигурност. поузданост. ефикасност.